ކީރިތި ޤުރުއާން ހިތުދަސްކުރާން

ފިޔަވަޅު 10

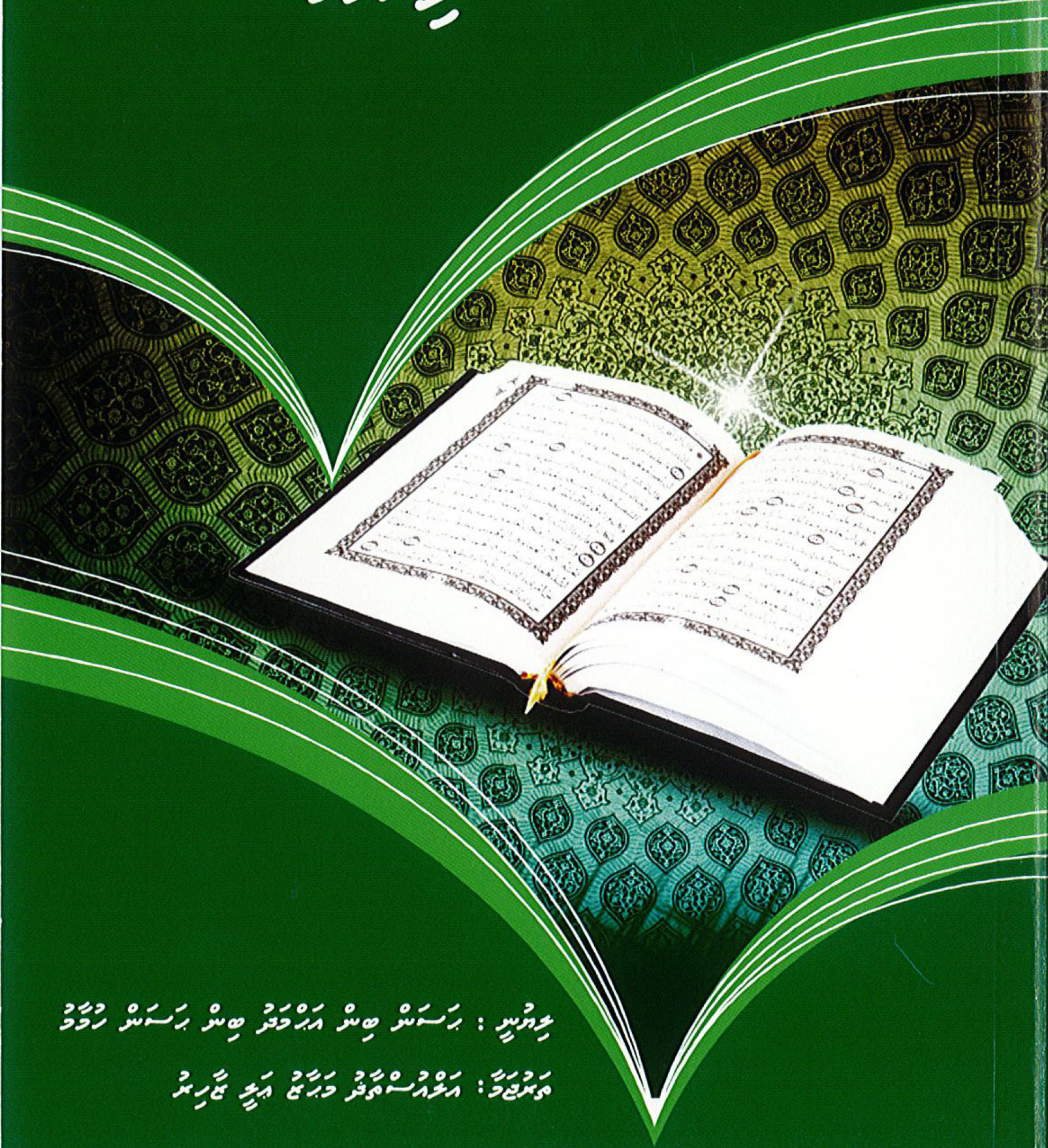

ލިޔުއްވީ : ޙަސަން ބިން އަޙްމަދު ބިން ޙަސަން ހުމާމު

ތަރުޖަމާ: އަލްއުސްތާޛު މަޙާޒު އަލީ ޝާހިދު

މަޖްލިސުގެ ބަސް

الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِيْ نَزَّلَ الْفُرْقَانَ عَلَى عَبْدِهِ لِيَكُوْنَ لِلْعَالَمِيْنَ نَذِيْراً ، وَأَشْهَدُ أَنْ لاَّإِلَهَ إِلاَّاللَّهُ وَحْدَهُ لاَشَرِيْكَ لَهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُوْلُهُ بَلَّغَ الرِّسَالَةَ وَأَدَّى الأَمَانَةَ وَنَصَحَ الأُمَّةَ وَتَرَكَها عَلَى الْمَحَجَةِ الْبَيْضَاءِ لَيْلُهَا كَنَهَارِهَا لاَيَزِيْغُ عَنْهَا إلا هَالِكٌ

އާދެ! ހަމްދުބަސާ އަރުވަމު ދަންނަވަމެވެ. ޝަރީފު قرآن އާއި ބޭނުން މަޖްލިސަކީ ޝަރީފު قرآنގެ އިލްމު ފުރާތިރާއްސަކޮށް ދިރާސީ ދަރިންނަށް އުގަންނައިދިނުމާއި قرآن ހިފްޒުކުރުވުމަށް ސަރުކާރުން އުފައްދަވައިފާ މުއައްސަސާއެކެވެ. މިފަދަ މަތީ ސިފަތަކަން އެހީތެރިވުމަށް މިޤައުމު ވަރަށް މުހިއްމު ޚިދުމަތްތަކެއް އަދާކޮށްދެއެވެ. މިޤައުމުގެ ސަބަބުން قرآن ހިފްޒުކުރާ ކުދިން ހިފްޒުކުރުމަށް ފަސޭހަކޮށްދެއްވައި އެކިގޮތްތަކުން ކުރީގައި އެންމެފުރިހަމަވެވެ.

މުޖުތަމަޢުގައި މިފަދަ ދިރާސާތަކަށް ފުރުސަތުދެއްވައި މިމަޖިލީހަށް ހަރުދަނާކޮށްދެއްވި އަތްބައިވެރިވި މަޖިލިސް ... އަދި މާތްالله އެމަނިކުފާނަށް ހެޔޮ ޖަޒާ ދެއްވާށިއެވެ.

އަދި މިގޮތުން ... ދެއްވި ކޮންމެ ފަރާތަކަށް ... الله ... ދެއްވާށިއެވެ.

عبد العزيز حسين

މަޖްލިސުގެ މުދީރު

ފިހުރިސްތު

ތަޢާރުފު 1

ފެށުން 2

ކީރިތި ޤުރުއާން ހިތުން ދަސްކުރުމަކީ މުހިއްމު ހާއްސަ ޢިބާދަތެކެވެ. 6

ކީރިތި ޤުރުއާނަކީ ހިތުދަސްކުރަން ފަސޭހަ ފޮތެކެވެ. 8

ކީރިތި ޤުރުއާން ހިތުން ދަސްކުރުމަށް ވަކި އުމުރެއް ނުވެއެވެ. 9

ފުރަތަމަ ފިޔަވަޅު: އިޚްލާޞްތެރިކަމާއި، ނިޔަތް ރަނގަޅުކުރުން 11

ދެވަނަ ފިޔަވަޅު: ބަލައިގެން ކިޔެވުމަށް ފަރިތަކުރުން 13

ތިންވަނަ ފިޔަވަޅު: ތަޖްވީދުގެ ޤަވާޢިދުތަކަށް ރިޢާޔަތްކުރުން 15

ހަތަރުވަނަ ފިޔަވަޅު: ދަސްކުރުމުގެ ޖަދުވަލެއް ހަދައި ވަގުތާއި ތަން ކަނޑައަޅައި އިސްތިޤާމަތުން ކުރިއަށްގެންދިއުން 17

ފަސްވަނަ ފިޔަވަޅު: ހިތުދަސްކުރަން ވަގުތު ހަމަޖައްސައި އިސްތިޤާމަތުން 18

ހަވަނަ ފިޔަވަޅު: ހިތުން ދަސްކުރާނެ މިންވަރެއް ކަނޑައަޅައި ކަށަވަރުކުރުން 19

ހަތްވަނަ ފިޔަވަޅު: ދަސްކުރާނެ ގޮތް 21

އަށްވަނަ ފިޔަވަޅު: ހިތު ދަސްކޮށްފައިވާ ބައިބައި ގެނގުޅުން 22

ނުވަވަނަ ފިޔަވަޅު: ސޫރަތެއް އެއްކޮށް ދަސްކޮށްފިނަމަ 23

ދިހަވަނަ ފިޔަވަޅު: ދަސްކުރެވޭ ސޫރަތްތަކަށް މުރާޖަޢާކުރުން 24

ވަގުތުގެ ސަލާމަތުކުރުން. 24

ކުރިމަތިވާ ދަތިތަކާއި ހައްލުތައް. 25

ހަވާލާދިން ފޮތްތަކުގެ ލިސްޓު. 25

ހިތުދަސްކުރުމާއި ހަނދާންނެތުން	26
ކުޑަކުދިންނަށް ކީރިތި ޤުރުއާން ދަސްކޮށްދޭނީ ކިހިނެއްތޯ؟	32
ޤުރުއާން ދަސްކޮށްދޭނީ ގޮތުން	32
ދަސްކުރުވާނެ ގޮތް	33
އަބަދުވެސް ތަކުރާރު ކުރާށެވެ.	34
ކީރިތި ޤުރުއާން ކިޔެވުމުގެ އަދަބުތައް	35
ތަޖުވީދުގެ ވާހަކަތަކެއް...	38
އުމުރުން ދިހަ އަހަރުގައި ކީރިތި ޤުރުއާން ހިތުން ދަސްކުރި ކުއްޖެއް	38
ކޮންމެ ދުވަހަކު އާދަބަށް ދަސްކުރަމުންގޮސް މުޅި ޤުރުއާން ހިތުން ދަސްކުރި މީހެއް	39
ކީރިތި ޤުރުއާން ހިތުން ދަސްކޮށްފައިވާ މީހުންގެ ސަވާބުކަމަށް...	41
އަރަބިބަސް ނޭނގުނު ނަމަވެސް ކީރިތި ޤުރުއާން ހިތުން ދަސްކުރެވޭނެއެވެ.	43
ޖޮކަޗްރައްގެ ރައުޅު	44

މާނައީ: " ދެން ތިމަންނަރަސްކަލާނގެ އަޅުތަކުންގެ ތެރެއިން ތިމަންނަރަސްކަލާނގެ ޚިޔާރުކުރެއްވި ބަޔަކަށް، ފޮތް ވާރުތަކޮށްދެއްވީމެވެ. ފަހެ، އެއުރެންގެ އަމިއްލަ ނަފްސަށް އަނިޔާވެރިވާ ބަޔަކު، އެއުރެންގެތެރެއިން ވެއެވެ. އަދި (ހެޔޮކަންތައް ކުރުމުގައި) މެދުމިނުގެ މީހުން، އެއުރެންގެ ތެރެއިންވެއެވެ. އަދި الله ގެ އިޒުނަފުޅާއެކު، (ހެޔޮކަންތަކުގައި) ކުރިއަރާ މީހުން އެއުރެންގެ ތެރެއިންވެއެވެ. ބޮޑުވެގެންވާ ފަޟްލުވަންތަ ކަމެކެވެ.

ކީރިތިالله ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ.

(إِنَّ الَّذِينَ يَتْلُونَ كِتَابَ اللَّـهِ وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَأَنفَقُوا مِمَّا رَزَقْنَاهُمْ سِرًّا وَعَلَانِيَةً يَرْجُونَ تِجَارَةً لَّن تَبُورَ)[3]

މާނައީ: " ހަމަކަށަވަރުން، الله ގެ ފޮތް ކިޔަވައި، އަދި ނަމާދު قائم ކޮށް، ތިމަންނަރަސްކަލާނގެ އެއުރެންނަށް ދެއްވި ތަކެތިން ސިއްރުގައި ފާޅުގައި ހޭދަކުރާއުރެ މީހުން، ގެއްލުން ނުވާނެ ވިޔަފާރިއަކަށް އެދޭ ބަލަތެވެ".

މަތީގައިވާ އާޔަތްތަކުން އެނގިގެންދަނީ ކީރިތި ޤުރުއާނުގެ އަހުލުވެރިންގެ މާތްކަމާއި، އެމީހުން ކީރިތިاللهއާ އެކު ކުރާ ވިޔަފާރީގެ ނަފާވެރިކަމުގެ ގިނަގުނަކަމުގެ މިފަދަ ކަންކަން އިތުރު އެކަލޭގެފާނުގެ ހަދީސްފުޅުތަކުގައިވެސް ބަޔާންވެގެންވެއެވެ. ތިރީގައި މިވަނީ އެފަދަ ބައެއް ހަދީސްފުޅުތަކެވެ.

ކީރިތިالله ރުހިވޮޑިގެންވާ ޢަބްދުالله ބިން ޢުމަރު ރިވާކުރައްވައިފައިވެއެވެ. ސަލާމާއި ސަލަވާތްލެއްވި އިތުރު އެކަލޭގެފާނު ހަދީސްކުރެއްވިއެވެ.

---

[3] سورة فاطر 29

عَنِ ابْنِ عُمَرَ , قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : لا حَسَدَ إلا فِي اثْنَتَيْنِ : رَجُلٍ أَتَاهُ اللَّهُ جَلَّ وَعَزَّ الْقُرْآنَ فَهُوَ يَقُومُ بِهِ آنَاءَ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ , وَرَجُلٍ أَتَاهُ اللَّهُ مَالا فَهُوَ يُنْفِقُهُ آنَاءَ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ .[4]

މާނައީ: " ދެކަމެއްގައި މެނުވީ ހަސަދަވެރިވުމެއް ނުވެއެވެ. އެއްކަމަކީ، ކީރިތިﷲގެ ފަޟުލުވަންތަވެރިކަމުން މީހަކު ކީރިތި ޤުރުއާން ހިތުދަސްކޮށް، އެމީހާ އެޤުރުއާން ރޭއާއި ދުވާލު ކިޔަވާ ކިޔުވުމެވެ. ދެވަނަކަމަކީ، ކީރިތިﷲގެ ފަޟުލުވަންތަވެރިކަމުން މީހަކަށް ދެއްވި މުދާވެރިކަމުން އޭނާ ހޭދަކުރާ އެމުދަލުން ހޯދަވާ ކުރުމެވެ".
(ރަވާހު މުސްލިމު)

ކީރިތިالله ރުއްސެވުމެއްގައި އެބޭފުޅުން ބިން ބަޔާނާ ވިދާޅުވިއެވެ. ސަލާމާއި ސަލަވާތްލެއްވި ކިބައިގައި އަކަރުގެ ހަދިޔާކުރެއްވީއެވެ.

عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عَفَّانَ ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : خَيْرُكُمْ مَنْ تَعَلَّمَ الْقُرْآنَ وَعَلَّمَهُ[5]

މާނައީ: " ތިޔަބައިމީހުންކުރެ އެންމެ ހެޔޮކަން ބޮޑުމީހާ ކީރިތި ޤުރުއާން އުނގެނި، އެ ޤުރުއާން އެހެން މީހުންނަށް އުނގަންނައިދޭމީހާއެވެ".

ކީރިތިالله ރުއްސެވުމެއްގައި ޢަބްދުالله ބިން ޢަމްރު ބުނުވާއިބް ވިދާޅުވިއެވެ. ސަލާމާއި ސަލަވާތްލެއްވި ކިބައިގައި އަކަރުގެ ހަދިޔާކުރެއްވީއެވެ.

[4] صحيح مسلم حديث ނަންބަރު 1930

[5] رواه البخاري

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُقَالُ لِصَاحِبِ الْقُرْآنِ اقْرَأْ وَارْتَقِ وَرَتِّلْ كَمَا كُنْتَ تُرَتِّلُ فِي الدُّنْيَا فَإِنَّ مَنْزِلَكَ عِنْدَ آخِرِ آيَةٍ تَقْرَؤُهَا[6]

"ޤިޔާމަތްދުވަހުން ޤުރުއާނުގެ ސާޙިބުމީހާއަށް (ޤުރުއާން ކިޔަވާމީހާއަށް) ބުނެވޭނެއެވެ. ދުނިޔެމަތީގައި ތިބާ ޤުރުއާން ތަރުތީލުކޮށް ކިޔުނުފަދައިން ޤުރުއާން ތަރުތީލުކޮށް ކިޔަވާށެވެ. ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން، ތިބާގެ މަންޒިލަކީ އެ ޤުރުއާނުން ތިބާ އެންމެ ފަހުން ކިޔާ އާޔަތެވެ".

عَنْ سَهْلِ بْنِ مُعَاذِ بْنِ أَنَسٍ الْجُهَنِيِّ ، عَنْ أَبِيهِ ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ قَالَ : " مَنْ قَرَأَ الْقُرْآنَ ، وَعَمِلَ بِمَا فِيهِ أُلْبِسَ وَالِدُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ تَاجًا ضَوْءُهُ أَحْسَنُ مِنْ ضَوْءِ الشَّمْسِ فِي بُيُوتِ الدُّنْيَا وَكَانَتْ فِيهِ ، فَمَا ظَنُّكُمْ بِالَّذِي عَمِلَ بِهِ " .[7]

މާނައީ: " ސަހުލު ބިން މުޢާޛު އަލްޖުހަނީގެ ބައްޕާފުޅުގެ ކިބައިން ރިވާކުރައްވާފައިވެއެވެ. ސަލަވާތާއި ސަލާމްލެއްވި އިލާހީ ރަސޫލާ ވިދާޅުވިއެވެ. ކިޔަމީ ޤުރުއާން ކިޔަވައި އެ ޤުރުއާނާ އެއްގޮތަށް ޢަމަލުކުރާނަމަ މީހާގެ މައިންބަފައިންގެ ބޮލުގައި ޤިޔާމަތްދުވަހުން ތާޖެއް އަޅުއްވާ ލައްވާނެ. އެތާޖުގެ ވިދުވަރު ދުނިޔޭގެ އިރުގެ ވިދުވަރަށްވުރެ ރީތިވާނެއެވެ. ކިޔަމީ ޤުރުއާނަށް ޢަމަލުކުރި މީހާގެ ވިދުވަރު ކިހާބޮޑު ވާނޭކަމަށް ހީކުރަންވީ؟

ސަލަވާތާއި ސަލާމްލެއްވި އިލާހީ ރަސޫލާގެ ކިބައިން ވާރިދުވެފައިވާ ގޮތުން އިލާހީ ރަސޫލާ ޤުރުއާން ހިތުދަސްކުރުން ނަމާދުގައި އޭގެ މުހިންމުކަމަށް

6 رواه مسلم

7 سنن أبي داود حديث ނަންބަރު 1455

އިސްކަންދެއްވައެވެ. އަދި ސަޙީޙު ޙަދީޘުން ވަޙީވާއިރު، އެ ބޭކަލުންގެ ތެރެއިން ޤުރުއާން ހިތުދަސް ކުރެއްވުމަށް އިސްކަން ދެއްވައެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ ޞަޙާބީން، ކީރިތި ޤުރުއާނުން ދަސްކުރުމާ ބަރީ، ކަލިމަތްތަކެއް ބަޔާން ކަމުގައި ކަނޑައަޅުއްވައި މިއުއްމަތަށް ކައިރިން ނަސީބުކޮށްދެއްވައިފައެވެ. މިފަދައިން ކަމުގައި އަސާސީ ދީން ކީރިތި ޤުރުއާން ދަސްކުރުމުގައި ހުރި ފަސޭހަތަކެއް ލިބިދެއްވައިފައެވެ.

ކީރިތި ޤުރުއާން ހިތުން ދަސްކުރުމަކީ މިއުއްމަތަށް ހާއްސަކަމެކެވެ.

މުސްލިމުންގެ ތެރެއިން އަހަރުމެންގެ އުއްމަތަކީ އެންމެ ފަހު އުއްމަތެވެ. ހަމައެއާއެކު މި އުއްމަތުގެ ފޮތް ރައްކާތެރި ކުރުމަކީ، ވަސީލަ ކަމުގައި އެކަލާނގެ ޒިންމާ ނަންގަވައިފައެވެ. އެއީ ފޮތުގެ ސިފައިގައި ރައްކާތެރިކުރެއްވުން ކަމުގައިވިޔަސް، އަދި އުއްމަތުގެ މީހުންގެ ހިތްތަކުގައި ރައްކާތެރިކުރެއްވުން ކަމުގައިވިޔަސް އެވެ. މިކަމަށް އިޝާރާތްކުރައްވައި އެކަލާނގެ ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ.

(بَلْ هُوَ آيَاتٌ بَيِّنَاتٌ فِي صُدُورِ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ ۚ وَمَا يَجْحَدُ بِآيَاتِنَا إِلَّا الظَّالِمُونَ)[8]

މާނައީ: " އަދި އެއީ! އެއީ علم ލިބިގެންވާ މީހުންގެ ހިތްތަކުގައި بيان ވެގެންވާ آية ތަކެވެ. އަދި ޒާލިމުން ނޫނީ، އަޅުގަނޑުމެންގެ آية ތަކާ ދެކޮޅު ނަހަދައެވެ".

ޤުދުސީ ޙަދީޘުގައި އައިސްފައެވެ.

---

[8] سورة النعكبوت 49

وَأَنْزَلْتُ عَلَيْكَ كِتَابًا لَا يَغْسِلُهُ الْمَاءُ تَقْرَؤُهُ نَائِمًا وَيَقْظَانَ[9]

މާނައީ: " ތިމަން އިލާހު ފެނުން ދޮވެވިގެން ނުދާނެ ފޮތެއް ކަލޭގެފާނަށް ބާވައިލެއްވީމެވެ. އެފޮތް ނިދިގައާއި ހޭލާހުރެ ހާލުގައި ކިޔަވާނެތެވެ.

ތައުރާތުގައި އިންޖީލުގައި މުއުމިނުންގެ ސިފަތައް ބަޔާންކޮށްދެއްވުން "އެ ބައިމީހުންނަކީ އެ ބައިމީހުންގެ އިންޖީލުތައް އެބައިމީހުންގެ ހިތްތަކުގައިވާ މީހުންނެވެ." މިފަދައިން ބަޔާންވެފައިވެއެވެ. މިއީ ކީރިތި އުއްމަތަށް ހާއްޞަ މުއުމިނުން ލިބޭގޮތް ސިފައެކެވެ. އެއީ ނަބިއްޔާއިންނާއި ރަސޫލުންނަށް އެބައިމީހުންގެ ފޮތްތައް ހިތުން ދަސްވެފައި ނުވެއެވެ. މިކަމުގެ ނަތީޖާއެއްގެ ގޮތުން އެބައިމީހުންގެ ފޮތްތައްވަނީ ބަދަލުކުރެވުން ފެނިފައެވެ. އެ ބަދަލުކުރެވުނީ ސަބަބުން އެމީހުންނަށް މަގުފުރެދުނެވެ. ވާރުތަ ހިމާޔަތް ކުރެއްވުމަށް ރައްކާތެރިވެރިވަނީ ﷲއަށެވެ.

[9] صحيح مسلم حديث ނަންބަރު 7386

ކީރިތި ޤުރުއާނަކީ ހިތުދަސްކުރުމަށް ފަސޭހަ ފޮތެކެވެ.

ކުރިން ބުނެވުނު ފަދައިން ކީރިތި ޤުރުއާން ހިތުދަސްކުރުމަކީ މި އުއްމަތަށް ޚާއްޞަކަމެކެވެ. މިކަން ޚާއްޞަ ކަމެއް ކަމުގައި ވިދާޅުވެސް، ކީރިތި ﷲ މިއުއްމަތުގެ މީސްތަކުންނަށް މިކަމަކީ ފަސޭހަކަމެއްކަމުގައި ނުވެއްޖެނަމަ، މި އުއްމަތުގެ މީހުންނަށް ކީރިތި ޤުރުއާން ފަސޭހައިން ދަސްކުރެވުނީހެވެ. ކީރިތިﷲ ކީރިތި ޤުރުއާނަކީ މިއުއްމަތުގެ ދޫތަކަށް ފަސޭހަ، ހިތުތަކަށް ފަސޭހައިން ނަގައިގަނެވޭން އެއްޗެއްކަމުގައި ލައްވާފައިވެއެވެ. އެކަލާނގެ ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ.

(وَلَقَدْ يَسَّرْنَا الْقُرْآنَ لِلذِّكْرِ فَهَلْ مِن مُّدَّكِرٍ)[10]

މާނައީ: " ހަމަކަށަވަރުން، ޛިކުރުދަސްކުރުމާނެގެ قرآن ހަނދުމަކުރުމަށް ފަސޭހަކޮށް ދެއްވީމެވެ. ފަހެ، ހަނދުމަކުރާ މީހަކު ވޭތޯއެވެ؟"

ކުރީގެ އަސްލާފުންގެ ސަލަފުންގެ ތެރޭގައި މިއުއްމަތުގެ ބޭފުޅުން ކުރައްވާފައިވެއެވެ. މިއާދަމުގެ މާނައަށް ކީރިތިﷲ ކީރިތި ޤުރުއާން ހިތުދަސްކުރުން މީސްތަކުންނަށް ފަސޭހަކުރައްވާފައިވެއެވެ. އަދި ކީރިތި ޤުރުއާން ހިތުދަސްކުރަން އެކި ކުދިން މިހާރު އެކަލާނގެ ވަޙީކޮށްވައެވެ. ވީމާއެކު އެކަމަށް ކުރިމަތިލައި ޤުރުއާން ހިތުދަސްކުރުމުގައި އިހުމާލުކަން ދެއްކުމަކީ ކަލޭ ހެއްދޭތޯ؟

ކީރިތި ޤުރުއާނަކީ ފަސޭހައިން ދަސްކޮށް ފޮތެއް ބުނެވޭ ބަހުގެ މާނައިގެ ބަސް ޖުމްލަގެ ކަވާޢިދުތަކަށް ބެހޭގޮތުން ނުވާ ކުޑަކުދިންނަށް އެ ކީރިތި ޤުރުއާން ދަސްވާން ވަރަކަށް ނުވަތަ ޢަރަބި ބަސް ކިޔަން ނޭނގޭ މީހުންނަށް އެ ކީރިތި ޤުރުއާން ދަސްވާން

---

[10] سورة القمر 17

ވާހަކައެއް ނޫނެވެ. ނަމަވެސް، ޤުރުއާން ތަރުޖަމާކުރެވުނީ އެކަމުގެ ސަޤާފަތްތަކުގައި ހިފައި މަސައްކަތްކުރެވުނުނެވެ.

ޞަޙާބީ ޤުރުއާން ހިފުން ތަރުޖަމާކުރުމަށް ވަކި އުޅުމެއް ނުވެއެވެ.

ބައެއް މީހުން ދެކޭ ގޮތުގައި ޞަޙާބީ ޤުރުއާން ތަރުޖަމާކުރުމަކީ އިންސާނުގެ ހައްޤުގައި އަންނަ ވަކި ދުވަސްވަރެއްގައި ގެންދެވި ނުކުރެވޭނެ ކަމެކެވެ. މިގޮތުން ބައެއް މީހުން ބުނާ ބުނުމެއްގައިވެއެވެ. "ކޮޅިއަކު ޤުރުއާން ހިފާ ތަރުޖަމާކުރުމަކީ ހިތްވައިގައި އެ ޤުރުއާން ކަނޑައި ބިންވަގު ނުގެންނަވަދަ ކަމެކެވެ." އަދި ބައެއް މީހުން ބުނާ ގޮތުގައި އިންސާނާގެ އުމުރުން ދުވަސްވުމުން އާދަގެ ސިކުނޑިން ވިސްނުން ހާލަތުގެ އޮޅިކަންނަކަމުދަނީގައެވެ. މިފަދަ ވާހަކަތަކަކީ، އެ ވާހަކަތައް ކުރަނީ ވިސްނުމަށް ހަރުވާ ވާހަކަ ތަކެކެވެ.

ދެ އުމުރުގައި ޤުރުއާން ހިފުން ތަރުޖަމާކުރުމަކީ، އެކަމުގައި ފަސޭހަތަކެއް އޮތުމުގެ ވާހަކަ ކަމެކެވެ. ނަމަވެސް، މިހިސާބުން މިވާހަކަ ބައްޔަކުރުމަކުން ނުފެނެއެވެ. އެހެން ޞަޙާބީއްލާހުގެ ވާހަކަތައް، ކެތްތެރިކަމާއެކު ގަދައަގައި މަސައްކަތްކޮށްފިނަމަ، އުމުރުގެ ފަހުކޮޅުގައިވެސް ޞަޙާބީ ޤުރުއާން ހިފުން ތަރުޖަމާކުރެވެއެވެ. މިކަމުގެ މިސާލުތަކެއް ގިނަ ގުނައެވެ.

ޞަޙާބީ الله ޢަބްދުއްސަލާމު ގިނަ ސަހާބީ ބޭކަލުން ޞަޙާބީ ޤުރުއާން ހިފުން ތަރުޖަމާކުރެއްވީ، އެބޭކަލުންނަކީ އުމުރުން ހަމަ ބޭކަލުންނެއް ނޫނެވެ. މިގޮތުގެ ބޭކަލުންގެ ތެރޭގައި ހަމަބަ ހަވާރިނަށް، ޢަލީ ބިން ޢުބައިދާ، އިބްނު މަސްޢޫދު ބޭފުޅުން ފަހަކަށް ތަރުޖަމާކުރެއްވިއެވެ. މި ބޭކަލުންނަކީ ޞަޙާބީ

ޤުރުއާނުގެ އިލްމުގައި ތަފްސީރާއި އެ ޤުރުއާނާ ގުޅޭ އެންމެހާ ކަންކަމުގައި ޤިޔާމަތްދުވަހާ ހަމައަށް ފާހަގަކުރެވޭން ބޭކަލުންނެވެ. އިބްނު ޢައްބާސްގެ ރިވާއިން ވާރިދުވެފައިވެއެވެ.

قال ابْنُ عَبَّاسٍ تُوُفِّيَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَنَا ابْنُ عَشْرِ سِنِينَ وَقَدْ قَرَأْتُ الْمُحْكَمَ[11]

މާނައީ: " ސަލާމާއި ސަލަވާތްލެއްވި އިޓުރު އެކަލޭގެފާނު ސުވަރުގެ ވަޑައިގެންނެވިއިރު، ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ އުމުރަކީ ދިހަ އަހަރެވެ. އެއިރު ތިމަން ކަލޭގެފާނު މުޙްކަމު ނުވަތަ މުފައްސަލު ދަސްކުރައްވައިފީމެވެ". (މުޙްކަމު ނުވަތަ މުފައްސަލު ހުޖުރާތު ސޫރަތުން ފެށިގެން އަޚީރު ސޫރަތާ ދެމެދުގައިވާ ސޫރަތްތަކަށް ނިސްބަތްކޮށް ބުނެ އުޅޭ ގޮތެކެވެ)

މިގެ މާނައަކީ އިބްނު ޢައްބާސްއާއި، އުބައްޔު ބިން ކަޢުބާއި ޒައިދު ބިން ޘާބިތުފަދަ ބޭކަލުން ޞަޙާބީ ޤުރުއާން ދަސްކުރައްވުމަށް ގިނަ ދުވަސްވަރެއް ހޭދަކުރައްވާފައިވާކަމެވެ.

އިބްނު ޢުމަރުގެ އަރިހުން ވާރިދުވެފައިވެއެވެ.

عَنِ ابْنِ عُمَرَ قَالَ : تَعَلَّمَ عُمَرُ الْبَقَرَةَ فِي اثْنَتَيْ عَشْرَةَ سَنَةً فَلَمَّا خَتَمَهَا نَحَرَ جَزُورًا[12].

---

11 صحيح البخاري حديث ނަންބަރު 5035

12 تنوير الحوالك، جلد 1 ص 162

ޢުމަރުގެފާނު ބަޤަރާ ސޫރަތް ދަސްކުރެއްވީ ބާރަ އަހަރު ދުވަހުންނެވެ. އެ ސޫރަތް ދަސްކުރެއްވުމާއެކު ކީރިތިﷲއަށް ޝުކުރުވެރިވުމުގެ ގޮތުން ޖަޒޫރެއް ކަތިލެއްވިއެވެ.

މިހުރިހައި ކަމަކުން އެނގެނީ، ކީރިތި ޤުރުއާން ހިތުން ދަސްކުރުމަށް ވަކި އުމުރެއް ނެތްކަމެވެ. އުމުރުގެ ކޮންމެ މަރުޙަލާއެއްގައިވެސް ކީރިތި ޤުރުއާން ދަސްކުރުމަކީ ކުރެވިދާނެ ކަމެއްކަމެވެ. އެއީ އަންނަނިވި އާޔަތުގައި ކީރިތިﷲ އިޝާރާތްކުރައްވާފައިވާ ފަދައިންނެވެ.

(وَلَقَدْ يَسَّرْنَا الْقُرْآنَ لِلذِّكْرِ فَهَلْ مِن مُّدَّكِرٍ)[13]

މާނައީ: " ހަމަކަށަވަރުން، ތިމަންރަސްކަލާނގެ قرآن ހަނދުމަކުރުމަށް ފަސޭހަކަށް ލެއްވީމެވެ. ފަހެ، ހަނދުމަކުރާނެ މީހަކު ވޭތޯއެވެ؟"

ފުރަތަމަ ފިޔަވަޅު: އިޚްލާޞްތެރިކަމާއި، ނިޔަތް ރަނގަޅުކުރުން

ކީރިތި ޤުރުއާނަކީ މާތްﷲގެ ކަލާމްފުޅެވެ. މިދުނިޔޭގައިވާ އެންމެ މާތްފޮތެވެ. އެފޮތް ހިތުން ދަސްކުރުމުގެ މާތްކަން އެކަލާނގެ އިޚްލާޞްތެރިންނަށް މެނުވީ ނުދެއްވާނެކަމެވެ. އެހެނީ އިޚްލާޞްތެރިކަމެއް ނެތި އިންސާނަކު ޢަމަލުކުރިޔަސް، ވަރަށް ބުރަދިން ދާނެ ބުރަދަނެއް ނެތް ޢަމަލުތަކަކެވެ. ކަންތަކުގެ އަޖުރު ފުރިހަމަވަނީ ނިޔަތަކާއި ގުޅިގެންނެވެ. މި ބިނާއިން ކީރިތި ޤުރުއާން ހިތުން ދަސްކުރުމުގެ މަސައްކަތުގައިވެސް ފަރަންޖެހޭ ނިޔަތް ހެޔޮކުރުމެވެ. ސަލަފުން ބަސްފުޅުތަކުގައި އިލްމު އުނގެނުމުގެ ބަރަކާތް ހޯދިފައިވެއެވެ.

[13] سورة القمر 17

عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ : سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ : إِنَّمَا الأَعْمَالُ بِالنِّيَّاتِ وَإِنَّمَا لِكُلِّ امْرِئٍ مَا نَوَى[14]

މާނައީ: "ރަޟިޔަﷲ ޢަންހުގެ ރިވާޔަތުގައި އުމަރު ބިން އަލް ޚައްޠާބު ވިދާޅުވިއެވެ. ރަސޫލު..... ވިދާޅުވި ތަކު [illegible] ކޮންމެ މީހަކަށް ލިބޭނީ ނިޔަތްކުރި އެއްޗެއެވެ."

[illegible]

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : " مَنْ تَعَلَّمَ عِلْمًا مِمَّا يُبْتَغَى بِهِ وَجْهُ اللَّهِ لَا يَتَعَلَّمُهُ إِلَّا لِيُصِيبَ بِهِ غَرَضًا مِنَ الدُّنْيَا لَمْ يَجِدْ عَرْفَ الْجَنَّةِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ[15]

މާނައީ: " ﷲގެ [illegible]"

[14] صحيح البخاري حديث ނަންބަރު 01

[15] المستدرك على الصحيحين، كتاب العلم، مذمة تعلم علم الدين لغرض الدنيا حديث ނަންބަރު 295

ދެވަނަ ފިޔަވަޅު: ބަލައިގެން ހިތުދަން ފަރިތަކުރުން

ނަބިއްޔާ ޤުރުއާނަށް ދެނެހިއްޓެވީ އެއްފަހަރާ ފޮނުއްވި އަޑައަހައިގެން ފޮނުއްވި ނޫނެވެ. އެކަމަކު ހިތުވަމުން އައިސް މިއުންމަތް ހިތުވަމުގަނޑުވީ، އެ ފޮނި ހިތުވަން ތަކުރާރުކޮށްގެންނެވެ.

ނަބިއްޔާ ޤުރުއާން ޖިބްރީލް ޢަލައިހިއްސަލާމް ހިތުވަން އަހަރަ މިއަދު ހިތުއިން ހިތުވަން ޤުރުއާން ހިތުވަން ތަކުރާރުކުރުމަކީ ޤުރުއާން ހިފުން ތަކުރާރުކުރުމުގެ ދެވަނަ ފިޔަވަޅެވެ.

ނަބިއްޔާ ޤުރުއާނަށް ވަޙީ ކުރެއްވީ ބަލައިގެން ހިތުވަން ފަރިތަކޮށްދިނުމަށް ވިދާޅުވުމަށް ނަބިއްޔާ ޤުރުއާން ހުރިހާ ސަރަހައްދުތަކުގެ ފަރިތަކުރުވުން ލިބިގެންވާ ގޮތަށް އެކަމާ ޖެހިގެންވާ އޮނިގަނޑަކަށް އެވަނީއެވެ.

ނަބިއްޔާ الله ވަޙީކުރައްވާފައިވާއެވެ.

(وَإِنَّكَ لَتُلَقَّى الْقُرْآنَ مِن لَّدُنْ حَكِيمٍ عَلِيمٍ)[16]

މާނައީ: " ހަމަކަށަވަރުން، ކަލޭގެފާނަށް قرآن އުނގަންނައިދެއްވަނީ، حكيم ވަންތަ، ޢާލިމް ދަންނަވަނީ ކަލޭގެ حضرة ންކަން ކަނޑައެޅެވެ".

ސަރަޙައްދު ބަލައިގަތުމަށްފަހު ހިތުވަނީ އެކަލޭގެފާނަށް ނަބިއްޔާ ޤުރުއާން އުނގަންނައިދެއްވުމަށް ޖިބްރީލްގެފާނު ކިޔުއްވާ އަހަރެމެ ވަޙީއިގެންނަވައެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނު ދެނިހިގައި ހުންނަވާ އޮންނަ ވަގުތު އަހަރެން، ދެވަހަރު ޖިބްރީލްގެފާނު އެކަލޭގެފާނަށް ނަބިއްޔާ ޤުރުއާން އުނގަންނަވައިދެއްވުމަށް ވަޙީއިގެންނަވިކަމުގައެވެ.

ޖިބްރީލްގެފާނު އިޤުރު އެކަލޭގެފާނަށް ނަބިއްޔާ ޤުރުއާން އުނގަންނަވައިދެއްވާ ފަދައިން އެކަލޭގެފާނު، އެކަލޭގެފާނުގެ އަސްހާބު ބައިކަލުންނަށް ނަބިއްޔާ ޤުރުއާން

---

[16] سورة النمل 06

އުނގަންނަވައިދެއްވާފައިވެއެވެ. ޙަދީޘްތަކުގެ، ސަލަވާތުގައި ބަސްތަކުގެ އިލްމު
އެކަށީގެންވާ އަބޫހުރައިރާގެފާނުން ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ. ރަސޫލުﷲގެ ހަދީޘް......
ނަބިއްޔާ މީހުންނަށް ރަސޫލާ ދުޢާއަށް އުނގަންނަވައިދެއްވިގޮތަށް އެ ދުޢާއަކީ
ހިތަވައި ވިދާޅުވެފައިވާ އިލްމު އެކަށީގެންވާ އަދުރުކަރަމުގެތެވެ.

މިހުރިހާ ކަމަކުން އުނގެނުނީ ރަސޫލާ ދުޢާއަކީ އެހެންހެން ތަޢުލީމް ހިނގާފަން
އެންމެ ހިތުވުމަށް ސަލާމުވާނީ، އަދި ހިތުވުމަށް ވަހީ އުސޫލުތަކެއް
ގެންގުޅުނީ މިހެން ޒަމާނުގަނޑު. ދުޢާއަށް ރަނގަޅަށް ހިތަވެން ދަރުސަ މީހުންގެ
އިޖުތިހާދުގެންޏ، ހިތުވަމަ ހިވާލު ނުކުރާ ކަހަލަ ކަންތައްކަމުގެ ދުޢާއަށް

ދަސްކުރުމަށްޓަކައެވެ. މިސާލަކަށް ޤުރުއާން ٱلصَّلَوٰةَ / ٱلزَّكَوٰةَ މުސްހަފު އެއްވާނީ
ގައި އެގޮތުން ޙިފުޒުކުރުމުން، ދަރަނިސް މީހަކު ވާވެ ފައިދާކުރެވޭން ހިތައި
ދަސްކުރެވޭތަވެ. ނަމަވެސް، އެ ވާހަ ޙިފުޒުކުރި އެމަސް ހިނދު ވާވައް ނުނުވެ.
މިފަދަ ކަންކަމުން ސަލާމަތްވުމަށްޓަކައި، އެދުރުންގެ އިޖުތިހާދަށް ކަންމަހުން ވެސް
މުހިއްމު ކަމެކެވެ.

ތިންވަނަ ފިޔަވަޅު: ތަޢުލީމުގެ ހުކުމްތަކަށް ރަޢާޔަތްކުރުން

ކީރިތި ޤުރުއާން ކިޔެވުމުގައި ތަޢުލީމުގެ ހުކުމްތަކަށް ރަޢާޔަތްކުރުމުގެ ބޭނުމަކީ ތަޢުލީމު ފޮތްތަކުގައިވާ އިޖްމާޢާއި، އިޖްތިހާދާއި، އިސްލާމީ އުސޫލުތަކާއި މަޢުލޫމާތާއި، އަހަރުމެން ކިޔަވައިދޭ ވަކިހަރަކާތްތަކުން އެ އަހަރުމެން ކިޔަވަނީ ތަޢުލީމު ފޮތް ފޮތްތަކުގައިވާ އެންމެހައި ހުކުމްތަކަށް ރަޢާޔަތްކުރުމަށެވެ. މި ހުކުމްތަކަށް ރަޢާޔަތްކުރުމަކީ ކީރިތި ޤުރުއާނުގެ ދަރިވަރު މަތީގައިވާ އެންމެ ބޮޑު ވާޖިބުތަކުގެ ތެރެއިން އެ ތަޢުލީމު ކީރިތި ﷲގެ ފަރުވާތެރިކަމާއި ހޯދުމަށެވެ. އަދި އެ ކިޔެވުމުގައި ސަމާލުކަމާއި ސަމާލުކަމުގެ ސަރަޙައްދު އިތުރު އެކަށީގެން ތަޢުލީމުގެ ހުކުމްތަކަށް ވަޒަންކުރެވޭނެވެ. މިކަމުގެ އެއް ދަލީލު ތިޔަގޮތުގެ މިސާލެވެ.

އިބްނު މަސްޢޫދުގެ ރިވާޔަތެއް ކިޔާލަމާތޯ. ތަރުޖަމާ ސޫރަތުގެ އަށްނިހު މާދާއިގައި لِلْفُقَرَآءِ މި ލަފްޒު ހުރުމުގައި، ދަރަންޏާ މިންވަރަށް ނުދަކައި މިހާރު އެކަށީގެން ހުރައިރުނެވެ.

إِنَّمَا ٱلصَّدَقَٰتُ لِلْفُقَرَآءِ وَٱلْمَسَٰكِينِ وَٱلْعَٰمِلِينَ عَلَيْهَا وَٱلْمُؤَلَّفَةِ قُلُوبُهُمْ وَفِى ٱلرِّقَابِ وَٱلْغَٰرِمِينَ وَفِى سَبِيلِ ٱللَّهِ وَٱبْنِ ٱلسَّبِيلِ ۖ فَرِيضَةً مِّنَ ٱللَّهِ ۗ وَٱللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿٦٠﴾ މާނައީ: " ހަމަކަށަވަރުން، ޞަދަޤާތްތައް ލިބޭނީ ފަގީރުންނާއި، މިސްކީނުންނާއި، އެކަމުގެ ޢާމިލުންނާއި، ހިތްތައް އުލްފަތްކުރުވާ މީހުންނާއި، (އެބަހީ: އަލަށް އިސްލާމްވި މީހުންނާއި) އަދި މިނިވަންކުރުމުގައާއި، ދަރަނިވެރިންނާއި، ﷲ ގެ މަގުގައާއި (ޖިހާދުގައި

ޤިޔާމަތާ) ދަޢުވަތުވެރިންނަށެވެ. ﷲ ގެ ރަސޫލާކުމެން ކަލޭގެފާނަށްވާފަދައިވާ
ވަކިޝަޚްޞެއްގެ ގޮތުގައެވެ. ﷲ އީ، މާތްވަން ދެނެވޮޑިގެންވާ، حكيم ވަންތަ
ރަސްކަލާނގެއެވެ".

އެހެނދު، އެކަލޭގެފާނު އެވިދާޅުވި ދެންނެވިއެވެ. ސަޙާބީއި ބަޔަކާ ކޮށްފައިވާ އިލްމު
އެކަލޭގެފާނު ތިމަންމެނަށް ތި ޤާރީއިކުރައްވައި ފިލުވައި ތިޔައަރާވައި ނޫނެވެ. އެހިނގާ
ދެންނެވިއެވެ. އިލްމު އެކަލޭގެފާނު ދިޔައިމާ ކިޔަވައި ފިލުވައި ކިޔަވަންކަނޑައެވެ.
އިލްމު މަސްއޫލު ދެންނެވިއެވެ. އިލްމު އެކަލޭގެފާނު ތި ޤާރީގައިވާ لِلْفُقَرَآءِ
ތަރުޖަމާ ފިލުވައި އެ ތަރުޖަމާގައިވާ މަޢުނަން ދަމަހައްޓަންނެވެ. މިއީ ރަސޫލް ދަރަޖައިގެ
ރަނގަޅުކަމަން އިލްމު ދީނީ ފިލުވައި ދައްކައިދިނެވެ.

ތަޤުލީދު މަގަން ފުރުޤާން ކިޔެވުމަށްޓަކައި ތަޢުލީދީކަން ފުރުޤާން ކިޔަވަން ދަންނަ
އެދުރުންގެ އިޤުރާރަކަން ހެދުމަކީ މުޅިމީ ކަމެކެވެ. އެހެނީ އެ ފުރުޤާން އެނގޭގޮތުގެ
މައްސަލަ ބަޔާންކޮށްދިނު އިލްމު އެކަލޭގެފާނު ހިރާ ފުރުޤާން ކިޔަވައި އުނގެނުމަށް
ގޮތަށް އެ ފުރުޤާން ކިޔަވައި އުނގެނި ކެތްތެރިން ކުރަންޖެހޭން ކަމެކެވެ. އަދި އެއީ
މަންނަނަކީ ތަޢުލީމުގައި އިސްލާމްކުރުމާ ގުޅިފައިވާ ރަށު ގޮތެއްސެރިއެވެ.

(الَّذِينَ آتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ يَتْلُونَهُ حَقَّ تِلَاوَتِهِ أُولَـٰئِكَ يُؤْمِنُونَ بِهِ وَمَن يَكْفُرْ بِهِ فَأُولَـٰئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ)[17]

މާނައީ: " ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެއުރެންނަށް ފޮތް ދެއްވި މީހުން އެފޮތް ކިޔަވަނީ
حق ގޮތުގައި އެފޮތް ކިޔަވައި އުނގެނެވެ. އެއުރެން އެ ފޮތަށް إيمان ވެތެވެ. އަދި

[17] سورة البقرة 121

އެޓޯތަން كافر ވާ މީހުން (ދަންނާށެވެ!) ފަހެ، އެއުރެންނީ ހަމަ ގެއްލުންވެގެންވާ މީހުންނެވެ".

ހަތްވަނަ ފިޔަވަޅު: ދަރުސްކުރުމަށްޓަކައި ރަނގަޅު ވަގުތަކާއި ތަނެއް އިންތިޚާބުކުރުން

ކީރިތި ޤުރުއާން ހިތުން ދަރުސްކުރުމަށްޓަކައި އެންމެ މުހިއްމު އެއްވަސީލަތަކީ ދަރުސްކުރުމަށްޓަކައި މުނާސަބު ވަގުތަކާއި ތަނެއް އިންތިޚާބުކުރުމެވެ. ހިތުން ދަރުސްކުރަން އެކި މީހުންނަށް ފަސޭހަވާނީ އެކި ވަގުތުތަކުގައެވެ. ބައެއް މީހުންނަށް ފަތިހުގެ ވަގުތު ނުވަތަ ދުވާލުގެ ކުރީކޮޅުގެ ވަގުތުތަކުން ފަސޭހަވާއިރު، އަނެއް ބައެއްނަށް ހަވީރާއި ރޭގަނޑުގެ ވަގުތުތަކުން ފަސޭހަވެދޭނެއެވެ. ހިތުން ދަރުސްކުރުން ކޮންމެ ވަގުތެއް ފަސޭހަވިޔަސް ނަމަވެސް ތިރީގައިވާ ކަންތައްތަކަށް ސަމާލުކަން ދިނުމަކީ މުހިއްމު ކަމެކެވެ.

- ހިތުން ދަރުސްކުރުމަށްޓަކައި ހާއްސަކުރަން ވަގުތު ކަނޑައަޅާށެވެ. އެއީ އެއްގަޑިއިރު ކުރުގަޑިއިރުތަކެއް ނުވަތަ އެއަށްވުރެ ގިނައިރު ކުރުގަޑިއިރުތަކެއް އެ ވަގުތު އެކަމަށް ހާއްސަކުރާށެވެ. އަދި އެ ވަގުތަށް އެހެން އިތުރު ނުގެންނާށެވެ.
- ހިތު ދަރުސްކުރާވަގުތަކީ ސީދާ އެކަމަށް ހުސްކުރާ ވަގުތެއްކަމުގައި ހަދާށެވެ. މިގޮތުން ފޯނާއި އައިޕެޑާއި، އެހެނިހެން ޓެކްނޮލޮޖީ ބޭނުންކުރަނީ ހިތު ދަރުސްކުރުން ހުރަސްއަޅާނެ ހުރިހާކަމަކުން އެއްކިބާވާށެވެ.

- ހަމަހިމޭން ތަނެއް އިޚްތިޔާރުކުރާނެވެ. އަޅުގަނޑު ތަންތަނާއި، ޗީޕު ބުޅުމާއި ފޮޓޯފޮށި މަޖައްސާފަދަ ތަކެތި ސާރުއަރާ ހަލަބޮލި ތަންތަނަކީ ޤުރުއާން ހިތުން ދަސްކުރުމަށް ފަސޭހަ ނުވާނެ ތަންތަނެވެ.

ފަސްވަނަ ފިޔަވަޅު: ހިތުދަސްކުރަން ފަށާއިރު އިސްތިޢާޛުކުރުން

ހިތު ދަސްކުރަން ފަށާއިރު އިސްތިޢާޛުކުރުމަކީ ތިމާ ޤުރުއާން ހިތުދަސްކުރަންފަށާއިރު ޤުރުއާނުގެ އެންމެ ކުރިޔަށް، އަޢޫޛުބިﷲ ކިޔުމަށްފަހު ނުވަތަ އެންމެ ފަހުގެއިލާ ކުރު ސޫރަތްތަކުން ނިންމުމެވެ. ޤުރުއާން ހިތުދަސްކުރަން ފަށާނީ ތިރީސްވަނަ ޖުޒުއިން ކުޑަ ސޫރަތްތަކެވެ. އެ ސަބަބަކީ، ތިމާއަށް، އެއަރު ބަޔަކު ވަރަށް ފަސޭހައިން ކިޔަދެވޭ ޤުރުއާން ބަލައިގެން ހިފުމުގެ ވަރަށް ފަސޭހަ ކަމުގައި، ސޫރަތުލް ފާތިޙާއި އެއްވަރަށް ސޫރަތުން ވަރަށްގިނަ ދަސްކުރުމަކީ އަނެއްކާ ކިޔަމުން ނިންމާނެވެ. ނަމަވެސް، ޤުރުއާން ބަލައިގެން ހިފުމުގެ ވަރަށް ޝައުޤުވެރި، سورة الإخلاص سورة الفلق سرة الناس ފަދަ ސޫރަތްތައް ފަދަ ކުރު ސޫރަތްތަކުން ދަސްކުރުމަށް އެދިވޭނެވެ.

ޤުރުއާނުގެ ކޮންމެ ހިސާބަކުން ހިތު ދަސްކުރަން ފެށިކަމުގައިވިޔަސް އެއީ މަޤްސަދެއް ނޫނެވެ. މުހިއްމުކަމީ، ކޮންމެ ތަނަކުން ފެށިކަމުގައިވިޔަސް ދަސްކޮށް ދެވި ޤުރުއާން ހިތު ދަސްކުރުމެވެ.

ހަވަނަ ފިޔަވަޅު: ހިތުން ދަރަސްކުރުން އާއްމުކަމުގެ އަދަދު ކަނޑައެޅުން

ބައެއް ފިހުރިސްތަކީ ހިތުގެ ދަރަސްކުރުގެ ބާރު ގަދަ ބައެއްކަމެވެ. ގިނަ ފަހުމީ ހަދަކުރުމުއްނެތި، ގިނަ އަދަދުއްގެ އާއްމުކަމުއް ދަރަސްކުރުމަކީ އެވަރު ފިހުރިސްތަ އުނދަގޫ ކަމަކަށް ނުވާނެއެވެ. ނަމަވެސް އަނެއްބައި ފިހުރިސްތަ ހިތު ދަރަސްކުރުގެ ބާރު އެހެން ފިހުރިސްތަކުގެ ދަށަށް ބައްކަވެ. ހިތު ދަރަސްކުރުން އާއްމުކަމުގެ އަދަދު ކަނޑައެޅުން، ތިމާގެ ކިބައިގައި ދަރަސްކުރުމުގެ ބާރު ވަޒަންކުރުމަށް ފަހަރުގައެވެ. މިސާލެއްގެ ގޮތުން ދުވަހަކު 10 ނުވަތަ 20 އާއްމު ދަރަސްކުރުމާނަކަށް ފަސްނަ ނަމަ އެ އަދަދަށް ދަރަސްކުރުމަށް ފުރިއްމަކަށްކަމެވެ.

އަދި ފުރަތަމަ ދުވަސް އަތުކުރާނަމަ އެވެ ކިޔަށް ފޮތުގައި އެވްޓާނާއި ޖުމްލަ ދަސްއެއްޗެ އެބަދު ބުނާކަ ހަމައެކަނި ދިރާސާކުރުމަށް ފަހުމެވެ. ސަފުހާއި ބަރަބަރަށްއޮ ޖުމްލަ އެކެއްގޮތުން މިހާރަށް 10 އާއްމު ދަރަސްކަރއްވެއެވެ. އެ 10 އާއްމުގެ ޖުމްލަން އެކަށް 10 އާއްމުއް ދަރަސްކަރއްވާނި އެ އާއްމުކަމުގެއްގާ ބަދުމުއް ދަރަސްކަރއްވަމުން ފަހަރުގައެވެ.

އަދި އަބަ ޖިސްމުއްޔަތްތަކުން ގަދަނެފިލާއްގެ އަނެއްބައި ރިގާލުވައިވައެވެ. ސަފުހާއި ބަރަބަރަށްއޮ ޖުމްލަ އެކެއްގޮތުން މިހާރަށް ކިޔުމީ ފުރުއާނުން ދިރާ އާއްމު ދަރަސްކަރއްވަމުން އެ އާއްމުކަމުގެއްގާ ބަރާބަރު ބަރާބަރު ދިރާސާކުރަމުންދާއިރު، ނަގިލްރުއްޖަވިގެނީ ކަނަކަން އުނދަގޫނަމަ ދަރއްވަމުން ފަހުރު ޖުމްލަ 10 އާއްމުއް އުނދަގޫނަމަ ނުދައްވާގޮވެ.

ފުރުއާނުން ކިޔުމާ ދުވަހަކު ނުވަތަ ހަފްތާއަކު ވަރަ އަދަދުއްގެ އާއްމުކަމުއް ދަރަސްކުރުމަށް ކަނޑައެޅުނަމަވެސް، ފުރުއާނުގައިވާ ބައެއް ދިގު އާއްމުއް

މިސާލަކަށް ދަރަންޏާ ބެހޭ އާދަތްފަދަ ދަސްތުކުރަން ފުރުން ކަނޑައަޅާފައިވާ
އާދަތްތަކުގެ އިދަދަރަން ބަދަލުގެނައުމަކީ މައްސަލައެއް ނުކުރެވޭ. އަދި ސާއްވާމު
ސޫދަށްފަދަ ކުރިކުރި އާދަތްތަކް ހިމެނޭ ސޫދަށްތަކް ދަސްތުކުރިކަށް، ކަނޑައަޅާފައިވާ
އިދަދަރަންވުރެ ދިނަހިން ދަސްތުކުރުމަށްވެސް މައްސަލައެއް ނުކުރެވޭ. ކުރިއްކުކަމަށް،
އާންމު ހާލަތުގައި ވިޔާ ދަސްތުކުރަން ކަނޑައަޅާ އަދަދަށް އާދަތްތަކް ދަސްތުކުރުމުގައި
ދެމިހުރުމެވެ.

ހަތްވަނަ ޕިޔަވަޅު: ދަސްކުރާނެ ގޮތް

ދަސްކުރުމުގައި އަންނަނިވި ގޮތަށް ޢަމަލުކުރާށެވެ.

- ދަސްކުރާނެ އާޔަތްތަކުގެ އަދަދު ކަނޑައަޅާށެވެ. މިސާލަކަށް ފަހެއް ނުވަތަ ދިހަ އާޔަތް ކަނޑައަޅާށެވެ.
- ޤުރުއާން ބަލައިގެން އެ އާޔަތްތަކުގެ ތެރެއިން އެންމެ ފުރަތަމަ ދެއިން އާޔަތް ކިޔައި ފަރިތަކުރާށެވެ.
- ޤުރުއާން ފެއްޓުމަށްފަހު ބަލައިގެން ކިޔަން ފަރިތަކުރި ދެއިން އާޔަތް އެކަނިގެންވާ އަދަދަކަށް ނުބަލައި ކިޔޭތޯ ބަލާށެވެ.
- މަތީގައިވާ ގޮތަށް ކިޔާފައިނު، ކުން ޗެހޭހެން ހިފަނަމަ، ނުވަތަ ކަޑިމަތިއް ހަނދާންނެތޭތެން ހިފާހަކަ ވެގެން ދުސްބަރަވު ކުރުވުމަށްފަހު އެތަށްއެއް ނުވަތަ އެކަނިވެރިއް ބޮޑުވަރުވުމަށްފަހު އަވަސް ދުސްބަރަވު ތެރޭފަށުވުމަށްފަހު ނުބަލައި ކިޔޭތޯ ބަލާށެވެ.
- ހިތްހަމަޖެހޭ ވަގުތެއް ހިތުން ދަސްކުރެއްވުން އެގޮތަށް ނުބަލައިކިޔާށެވެ.
- ހިތު ދަސްކުރަން ފެށި އާޔަތްތައް ދަސްވުމުން ބާކީ ހުރި އާޔަތްތައް ހަމަ އެގޮތަށް ދަސްކުރުން ފަށާށެވެ.
- ހިތު ދަސްކޮށް ނިމުނުހާ ބައި އަބަދުވެސް ނުވަތަ ސޫރަތުން އަޅުގަނޑުމެން ހިތުން ނުވަތަ އަލުން ކިޔުމުގައި ހިތުދަސްކޮށްފައިވާ ބައި މުރާޖަޢާކުރުން ފަސޭހަ ގޮތްކަމެވެ.

އެއްވަނަ ފިޔަވަޅު: ހިތު ދަސްކޮށްފައިވާ ބައިތައް ގުޅުވުން

ހިތު ދަސްކޮށްފައިވާ ބައިތައް ގުޅުވުމަކީ ކުރިން ދަސްކޮށް ނިމިފައިވާ ބަޔާއި، ފަހުން ދަސްކުރާ ބައި ގުޅުވުމެވެ. މިގޮތުން ގުޅުވުމުގައި އަންނަނިވި ގޮތަށް އަމަލުކުރާށެވެ.

- ކުރިން ދަސްކުރި ބަޔާއި، ފަހުން ދަސްކުރިބައި އެކުއެކީގައި ފަށައިގެން ނުބަލައި ކިޔާށެވެ.
- މަތީގައިވާ ގޮތަށް ކިޔަވާއިރު ކުށެއް ޖެހިއްޖެނަމަ، ނުވަތަ ހަނދާންނެތިއްޖެނަމަ މުސްހަފު ހުޅުވައި ބެލުމަށް އަވަސްނުވާށެވެ. އެކަމަކު އަމިއްލައަށް ހަނދާންކުރެވޭތޯ ނުވަތަ އެތަނެއް ރަނގަޅަށް ކިޔެވޭތޯ ބަލާށެވެ.
- ހަނދާން ނެތުނު ބައި ހަނދާންނުކުރެވުނުނަމަ، އަލުން ފަށައިގެން ހަނދާން ނެތުނު ތަނާޖެހިގެން ނުބަލައި ކިޔަވާށެވެ.
- ހަނދާންނެތުނު ތަން ހަނދާން ނުވިނަމަ، މުސްހަފު ހުޅުވައި އެތަން ތަކުރާރުކޮށް ކިޔަވާށެވެ. އަދި އެއަށްފަހު މުސްހަފު ލެއްޕުމަށްފަހު އަލުން ފަށައިގެން ކިޔަވާށެވެ.

ނުވަވަނަ ފިޔަވަޅު: ސޫރަތް އެއްކޮށް ދަސްކޮށްލެއްވުމަށް

ސޫރަތް އެއްކޮށް ހިތު ދަސްކޮށްލެއްވުމަށް، އެ ސޫރަތް ހިތު ދަސްކޮށްލެއްވިކަން އަމިއްލައަށް ޔަގީންކުރުމަށްފަހުގައި މެނުވީ އެހެން ސޫރަތް ދަސްކުރަން ނުފަށާށެވެ. މިގޮތުން ތަކުރާރު ކުރުމަށްފަހު، އަމިއްލައަށް ސޫރަތް ފުރަތަމައިން ކިޔަވަންވާނެއެވެ. އެންމެ ރަނގަޅު ގޮތަކީ އެހެން މީހަކަށް ކިޔަވައިދިނުމެވެ. އަދި އަމިއްލަ ނުވަތަ އެމްޕީ3 ފައިލަކުން އެ ސޫރަތް އަޑުއަހާލާށެވެ. މިގޮތަށް އަޑުއަހައިގެން ހިތުން ސޫރަތްކިޔަވާލުމުން ނުބައިކަން ދަސްކޮށްލެއްވިކަން އެނގޭނެއެވެ. ދަސްކުރެވޭ ސޫރަތްތައް ހަނދާނުގައި ބޭއްވުމަށްޓަކައި، ސުންނަތް ނަމާދުތަކުގައި އެ ސޫރަތްތައް ކިޔަވާނެއެވެ. ވަކިން ޚާއްޞަކޮށް ފަރުޟު ނަމާދުތަކުގައި ކިޔަވާނެއެވެ.

ދިރާސާ ފިޔަވަޅު: ދަސްކުރުވާ ސްޓްރެޓެޖީ މުރާޖަޢާކުރުން

ދަސްކުރުވާ ސްޓްރެޓެޖީ މުރާޖަޢާކުރުމަށް ވަކި ދުވަހެއް ހަމަޖެއްސޭނެވެ. އަދި އެދުވަހުގައި އަހަރު ސްޓްރެޓެޖީ ދަސްކުރުވަން ނިންމާނެވެ. މުރާޖަޢާކުރުމަށް ކިޔަވާއިރު އަބަދުވެސް މުސްތަޤްބަލު ގެންގުޅޭނެވެ. މުސްތަޤުބަލުން ކިޔަވާތަން ފާހަގަކޮށްގެން އިންނާނެވެ. ކުށެއް ނުވަތަ އޮޅުމެއް އަރައިފިނަމަ، އެތަނެއް ބަލައިލުމަށްފަހު އަލުން މުސްތަޤުބަލު ތަރުޖަމާކުރާނެއެވެ. މުރާޖަޢާ ކުރުމަށް ކިޔަވާ ވަގުތަކީ އެކަމަށް ހާއްސަ މުނާސަބު ވަގުތަކަށް ހަދާނެވެ. މިސާލަކަށް ފަތިސް ނަމާދާއި މަޣްރިބު ނަމާދުން ނިމުމުން މުރާޖަޢާކުރުމަށް ކިޔުމުގެ ކުރުވިދާނެކަމެވެ.

ވަގުތާމެދު ސަމާލުވާނެވެ.

ވަގުތަކީ މި ދުނިޔޭގައި އިންސާނާ ދިރިއުޅުމަށް ލިބިފައިވާ ވަގުތެވެ. އެއީ އާޚިރަތުގެ ޖަވާބު ގަޑިތަކުން އިންސާނާއަށް ލިބޭނެ އެންމެ ބޮޑު ނަސޭހަތްތަކެވެ. ކިޔަވާ ޒުވާނުން ދަސްކުރުމަށް ލިބިފައިވާ މަދު ވަގުތުތަކާ ބެހޭ ނުކުރުމަށް ސަމާލުވާނެވެ. ޒުވާނުން ކިޔަވަން ކަނޑައަޅާފައިވާ ވަގުތުތަކުގައި އެހެނިހެން ކަންތައްތައް ކުރުމަށް އަންނަ ހާލަތުތަކާމެދު ސަމާލުވާނެވެ. މިސާލަކަށް ދަސްކުރާއިރު ފޯނާއި، މިއަދު ދަސްކުރުމުގައި ނުކިޔުމުގެ ކަމުގައިވާ ގިނަ ކަސަރަތުތަކަށް ހިތާއި ޒުވާނުން ކިޔުމުން ދުރުކުރާ ނުކުރާނެވެ. ކިޔަވާ ޒުވާނަކީ މި ދުނިޔޭގެ މުސްތަޤްބަލު ކަސަރަތު ފުރުޞަތެއް، އެ ފުރުޞަ ދަސްކުރުމަކީ، ސަރުކާރާއި އެއްވެސް ހަރުދަނާ ކުރުން ކަމުގެ ނުރައްކާތެރި އަޅުގަނޑު ހަރަދުކުރާނެ ޒުވާނުން އަދިއެކަ ނަފްސެ، ޒުވާނުން ދަސްކުރުން ފިޔަވައި އެހެން ބޭކާރު ކަންތައް ކުރުމުގައި ދުރާނު ނުކުރާނެވެ.

ކުރިމަތިވާނެ ހުރަސްތަކާމެދު ސަމާލުވާނެވެ.

ކީރިތި ޤުރުއާން ހިތު ދަސްކުރުމުގެ މާތް މަސައްކަތަކީ އެ މަސައްކަތުގައި ހުރަސްތަކެއް ކުރިމަތިވާނެ މަސައްކަތެކެވެ. މީގެ ތެރޭގައި އަންނަނިވި ހުރަސްތައް ހިމެނެއެވެ.

- ތިމާގެ އަމިއްލަ ނަފްސާމެދު ސަމާލުވާނެވެ. އެ ނަފްސު އަބަދު އެދޭނީ އަރާމުކުރުމަށެވެ. ގަދައަޅައި މަސައްކަތްކޮށް ޤުރުއާން ހިތުން ދަސްކުރުމަށް އެ ނަފްސު ހުރުވާނެވެ.
- ޝައިޠާނާމެދު ސަމާލުވާނެވެ. ޤުރުއާން ދަސްކުރުމަށް އަހަރުމެންނަށް ހޭދަވާންކަމަކާއި، ޤުރުއާން ދަސްކުރުމަކީ ކުރުވެން ކަމެއް ނުނުކަމަކާއި، ދަސްކުރާމީހާ ހަނދާންނެތުންތަކުން އެ ޝައިޠާނާ އަބަދުވެސް ވަސްވާސްދެނީއެވެ.
- ރައްޓެހި ރަހުމަތްތެރިންނާމެދު ސަމާލުވާނެވެ. ބައެއް ފަހަރު ރައްޓެހިންނާއެކު ވަގުތުހޭދަކުރަންޖެހޭނެ ކަމަށާއި، އެ ރައްޓެހިން އެވެނި މިވެނި ވަގުތެއްގައި އެވެނި މިވެނި ކަމެއް ކުރިއަދު ތިޔާބާއަށް އެކުގައި ނުހުރެވޭން ކަން ހަނދާންކޮށްދީ ހަދައިފާނެއެވެ. ނަމަވެސް، ރައްޓެހިންނާ އެކު ވަގުތު ހޭދަކުރިނަމަވެސް، ވިޔާ ގަސްދުކޮށްގެން އުޅެ ޤުރުއާން ދަސްކުރުމުގެ މަސައްކަތަށް އެއްވެސް އަސަރެއް ކުރުވިޔަ ދީގެން ނުވާނެއެވެ.

ހަނދާން ނެތިކަން ނުވާނެވެ.

- ހިތް ނިޔަތް ތެދުވެރިވުމާއި އިޚްލާޞްތެރިކަމާ، ކާމިޔާބު ވުމުގެ އެންމެ މުހިއްމު ސަބަބެވެ.

- ކީރިތި ޤުރުއާން ހިތްދަސް މީހުންގެ ތެރެއިން ފުރަތަމަ ގަދައަށްވާނެއެވެ. އެއީ ޤުރުއާން ހިތްދަސް މީހުންނަކީ ކީރިތިاللهގެ ރަސޫލާގެ ނަޞޭޙަތް ދެވިގެންވާ ބަޔެކެވެ.
- ކީރިތި ޤުރުއާން ހިތްދަސްކުރި ކުރީގެ ސަލަފުން އާއި ޤުރުއާންގައިވާ އެންމެ ފަހުގެ ވާހަކަ ޤުރުއާންގައިވާ ހުކުމްތަކަށް އަމަލުކުރައްވާފައިވެއެވެ.
- މާތްކުރުވުން ދެއްކުރެއްވިއެވެ. އެއީ މާތްކުރުވިކަމަކީ ކީރިތިالله ކުރިއާއިން ނުދެއްވާނެއެވެ.
- ކީރިތިاللهގެ ރަސޫލާގެ އަޞްޙާބުން ޤުރުއާން ދަސްކުރުމަށް ފަސްކަރާލަމުގައި ވަގުތާ ދުވަސް ކުރާނެއެވެ. އެއީ ދުވަހަކު އެންމެ ވަރަކަށް ހިފިއްޖެއެވެ. އަދި އޭރު ކަމެއްގެ ވައްޓާލަކީ ވެއެވެ.

ހިތްދަސްކުރުމާއި ހަނދާންނެތުން

ހަނދާން ނެތުމަކީ އިންސާނީ ޠަބީޢަތުގައި ކީރިތިالله ލައްވާފައިވާ ކަމެކެވެ. ކީރިތިالله ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ. އެންމެ ފުރަތަމަ ހަނދާންނެތުނީ އިންސާނާ އަދި ޢަލައިހިއް ސަލާމް ދެއްވި އާދަމުގެ ފާނު ހަނދުމަ ނެތުނު ކަމަށް ޤުރުއާނުގައި އައިސްފައިވެއެވެ.

(وَلَقَدْ عَهِدْنَا إِلَىٰ آدَمَ مِن قَبْلُ فَنَسِيَ وَلَمْ نَجِدْ لَهُ عَزْمًا)[18]

މާނައީ: " ހަމަކަށަވަރުން، މީގެކުރިން ތިމަންރަސްކަލާނގެ آدم ގެފާނަށް وصيّة ކުރެއްވީމެވެ، عهد ހިއްޕެވީމެވެ. ފަހެ، އެކަލޭގެފާނު (އެ عهد) ހަނދުމަނެތުނެވެ.

---

[18] سورة طه 115

އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ ކިބައިން އެއްވެސް عزم އަކާއި، ثابت ކަމެއް
މާތްރަސްކަލާނގެ ދަރުވޮޖިއަށް ނުގަނނަވަމުވާތީއެވެ".

އަދި ސަލާމް ވެއްޖެ މޫސާގެފާނާ ގުޅި ޢަބްދުﷲ ވަކިވެވަޑައިގަތެވެ.

(فَإِنِّي نَسِيتُ الْحُوتَ وَمَا أَنسَانِيهُ إِلَّا الشَّيْطَانُ أَنْ أَذْكُرَهُ)[19]

ވާނީ: " ހަމަކަށަވަރުން، މިމަން އެ މަސްގަނޑު ހަނދާންނެތުނީއެވެ. އަދި އެ
މަސްގަނޑު މިމަން ހަނދާންނައްތުވާލީ شيطان އާ ފިޔަވައި
އެހެން އެއްޗެއްނޫނެވެ".

އަދިވެސް ޢަބްދު ﷲ ވަކިވެވަޑައިގަތެވެ.

(وَاذْكُر رَّبَّكَ إِذَا نَسِيتَ)[20]

ވާނީ: " އަދި ކަލޭގެފާނު ހަނދާންނެތުމުން ހަނދާންކުރައްވާ، ކަލޭގެފާނުގެ
ވެރިރަސްކަލާނގެ ހަނދާން ކުރައްވާށެވެ!"

ޢަބްދުﷲ ހަދާފުޅުގައި އެއްޗެ މާތް އިންސާނުން ކަމަށާ ނަބީ ބޭކަލުންނާއި
ރަސޫލު ބޭކަލުންގެ ތެރެއިން މިއުއްމަތުގެ މާތް ޚަލީފާ ނަބީއްޔާއަކީވެސް ހަނދުމަކުރު
ނަބީ ބޭކަލެކެވެ. މިކަން އަންނަނި ޙަދީޘުން އެނގެއެވެ.

[19] سورة الكهف 63

[20] سورة الكهف 24

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ سَمِعَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَجُلًا يَقْرَأُ فِي الْمَسْجِدِ فَقَالَ رَحِمَهُ اللَّهُ لَقَدْ أَذْكَرَنِي كَذَا وَكَذَا آيَةً أَسْقَطْتُهُنَّ مِنْ سُورَةِ كَذَا وَكَذَا[21]

މާނައީ: " ރަސޫލު الله ދުއްސުންވެއްވި ޕާއިސަރުގޭ އަރިހުން ކިޔަވައިފިއެވެ. އެކަމަނާ ވިދާޅުވިއެވެ. ސަލާމާއި ބަރަކާތްތެރިވެއްވި އިތުރު އެކަލޭގެފާނަށް މިސްކިތުގައި ޤުރުއާން ކިޔާ މީހެއްގެ އަޑު އިވިވަޑައިގަތުމުން ހަދާންކޮށްދިނުމެވެ. ރަސޫލުالله އޭނާއަށް ރަޙްމަތްލައްވާށިއެވެ. އޭނާގެ ކިޔެވުމުގެ ސަބަބުން މިއަދު ކަލޭގެފާނު އެޔާ މިޔާ ސޫރަތްތަކުން ހަނދާނުނެތިފައިވާ އެޔާ މިޔާ އާޔަތެއް ހަނދާން ވައްޖެއެވެ".

ސަލާމާއި ބަރަކާތްތެރިވެއްވި ނަބިއްޔާއަށް ހަނދުމަފުޅުނެތުމަކީ، އިންސާނީ ޠަބީޢަތް ނިސްބަތްވާގޮތުން ގެދޮރުވެރި ކަމެކެވެ. ނަމަވެސް އެ ނަބިއްޔާއަކީ ހުރި ޖެހިލިލޭގެ ފާނު އެކަލޭގެފާނަކީ ރަސޫލު ދުރުއާން މުޅިޤުރުއާން ނަބިއްޔާއެވެ. މި ޙަދީޘުގެ ފުރާބަހަށް ކޮންމެ އިންސާނަކުވެސް ހަނދާން ނެތޭނެ އިންސާނުންނަކީ އެނގޭކަމެވެ. އެހެން ނަމަވެސް ހަނދާން ނެތުމާއި ސަމާލުވާންޖެހޭ ކަންތައްތަކެއް ވެއެވެ. ރަސޫލު ދުރުއާން ހިތު ދަސްކުރުމުގެ މައްސަލައިގައި ހަނދާން ނެތުން ދެ ބައިކަން ބަހާލެވިދާނެއެވެ.

1- ތަބީޢީ ގޮތުން ހަނދާން ނެތުން. މިއީ އިންސާނާގެ ކިބައިގައި ފިތުރަތުން ވާކަމެއް ހަނދާން ނެތުމެވެ. މިފަދަ ހަނދާން ނެތުމަކީ އެކަމުގެ މައްސަލަ އޮވިފައިވާ ހިސާބު ބައްލަވާނެ ކަންތައްތަކެއް ނޫނެވެ.

[21] صحيح مسلم حديث ނަންބަރު 1873

2- އިހުމާލުވުމުގެ ސަބަބުން ހަނދާން ނެތުން. މިއީ ކީރިތި ޤުރުއާން ދަސްކުރުމަށްފަހު މުރާޖަޢާ ނުކުރުމުގެ ސަބަބުން ހަނދާން ނެތޭ ނެތުމެވެ. މިފަދައިން ކީރިތި ޤުރުއާން ހަނދާންނެތޭ ނެތުމަކީ އެކަމާމެދު ސަލާމާއި ބަރަކާތްތެރިވުމާއި އިތުރު އެކަލޭގެފާނު އިރުޝާދުކުރައްވާފައިވާ ކަލާމެވެ. އަނަސްގެފާނު ރިވާކުރައްވާފައިވެއެވެ. ސަލާމާއި ބަރަކާތްތެރިވުމާއި އިތުރު އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިކަމުގައިވެއެވެ.

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ ,قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ " :
عُرِضَتْ عَلَيَّ أُجُورُ أُمَّتِي حَتَّى الْقَذَاةَ يُخْرِجُهَا الرَّجُلُ مِنَ الْمَسْجِدِ ,
وَعُرِضَتْ عَلَيَّ ذُنُوبُ أُمَّتِي فَلَمْ أَرَ ذَنْبًا أَعْظَمَ مِنْ آيَةٍ أَوْ سُورَةٍ أُوتِيهَا
رَجُلٌ ثُمَّ نَسِيَهَا" [22]

މާނައީ: " ތިމަން ކަލޯގެ އުއްމަތުގެ ސަވާބުތައް ތިމަންނަށް ދައްކަވައިފިއެވެ. އެއީ މިސްކިތުން މީހަކު ނައްޓާލާ ކުނިކޮށެއް ވެސް ހިމެނޭގޮތަށެވެ. އަދި ތިމަން ކަލޯގެ އުއްމަތުގެ ފާފަތައް ތިމަންނަށް ދައްކަވައިފިއެވެ. މީހަކަށް ދެއްވާފައިވާ ޤުރުއާނުގެ އާޔަތެއް ނުވަތަ ސޫރަތެއް ހަނދާންނެތުމަށްވުރެ ބޮޑު ފާފައެއް ތިމަން ކަލޯގެ ލޮލަށް ނުފެނުނެވެ".

އަދިވެސް ކީރިތިﷲ ދުލުން އަދާކުރުމަކީ ބިން ބާޒިލުގެ އަދިހުން ރިވާކުރައްވާފައިވެއެވެ. ސަލާމާއި ބަރަކާތްތެރިވުމާއި އިތުރު އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިކަމުގައިވެއެވެ.

[22] سنن الترمذي حديث ނަންބަރު 3166

عَنْ عُبَادَةَ بْنِ الصَّامِتِ قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : مَا مِنْ رَجُلٍ تَعَلَّمَ الْقُرْآنَ ثُمَّ نَسِيَهُ إِلَّا لَقِيَ اللَّهَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَجْذَمَ[23]

މާނައީ: " މީސްތަކުންކުރެ ޤުރުއާން ހިތުދަސްކޮށްގެންފަހު، އެ ޤުރުއާން ހަނދާންނައްތާލާމީހާ ޤިޔާމަތްދުވަހު ކީރިތިﷲއާ ބައްދަލުވާނީ ޖުޒާމު ބަލިޖެހިފައިވާ ހާލުގައެވެ".

މި ހަދީޘުގައި ވައިދުގެ ބަސްފުޅުތަކީ، ކީރިތި ޤުރުއާން ހިތުދަސްކޮށްގެން އެ ދަސްކުރި ބަޔާނެއްކޮށްދީ އިހުމާލުވެ ހަނދާން ނައްތާލާ މީހުންނަށް ހުރި ވައިދުގެ ބަސްފުޅުތަކެވެ. ޤުރުއާން ހިތުދަސްކޮށްގެ މީހުން ހަނދާން ބަހައްޓަންވީ ދުރުވެ އެއް ނުކުޅަދާތީ، ކީރިތި ޤުރުއާން ހަނދާން ނެތުމުގެ އެއް ސަބަބަކީ ފާފަކުރުންތަކެވެ. އެހެންވީމާ ބިން ދަނބަރު ވެގެންވާ ކަމެއްވެއެވެ. ކީރިތި ޤުރުއާން ހިތު ދަސްކުރުމަށްފަހު ހަނދާން ނެތުނީ ފާފަކުރުމުންނެވެ. އެހެނީ ކީރިތިﷲ ވަކިކުރައްވާފައިވެއެވެ.

(وَمَا أَصَابَكُم مِّن مُّصِيبَةٍ فَبِمَا كَسَبَتْ أَيْدِيكُمْ وَيَعْفُو عَن كَثِيرٍ)[24]

މާނައީ: " ތިޔަބައިމީހުންނަށް ޖެހުނު މުޞީބާތެއް ޖެހުނީ، ތިޔަބައިމީހުންގެ އަތްތަކުން ހޯދިކަންތަކުގެ ސަބަބުންނެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ގިނަފާފަތައް ޢަފޫކުރައްވައެވެ".

---

[23] سنن الدارمي حديث ނަންބަރު 3403

[24] سورة الشورى 30

ކަންތިރުން ހުރިމާއްދާ، ސަލާމަތީ ބަރަކާތްތެރިއެއް ޙިފްޒު އެކަށީގެން،
އެކަށީގެންވާ ސަބަބުތައް ނަގާހަދައި އަމަލުކުރާ ދީނީ ޤުރުއާން ބަލަހައްޓައި،
ދުނިޔޭއާއި އާޚިރަތުން ބޮޑުއަގުބޮޑުތަކެއް ލިބިގެންވެއެވެ.

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ ابْنِ عُمَرَ قَالَ : قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : الْقُرْآنَ فَإِنَّهُ أَشَدُّ تَفَصِّيًا مِنْ صُدُورِ الرِّجَالِ مِنَ النَّعَمِ[25]

މާނައީ: "ޙިފްޒު އެކަށީގެން ބަލަހައްޓަންވާނެއެވެ. ތިޔަބައިމީހުން ޤުރުއާން ދަސްކުރާށެވެ. ފަހެ އެ ޤުރުއާން މީހާގެ ހިތްތަކުން ދުއްވައިލަނީ ޖަނަވާރުތައް ދިޔައިރަށްވުރެ ބޮޑަށް ޤުރުއާން ހިތުގެ ހިތްތަކުން ދުވެގެން ގެންގުޅޭމީހުންނެވެ."

އެހެން ރިވާޔަތެއްގައިވެއެވެ.

عَنْ أَبِي مُوسَى الْأَشْعَرِيِّ قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - " :تَعَاهَدُوا الْقُرْآنَ ، فَوَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَهُوَ أَشَدُّ تَفَصِّيًا مِنَ الْإِبِلِ فِي عُقُلِهَا "[26]

މާނައީ: "އަބޫ މޫސަލް އަޝްޢަރީގެ ރިވާޔަތުން ރިވާވެއެވެ. ސަލާމަތީ ބަރަކާތްތެރިއެއް ޙިފްޒު އެކަށީގެން ރަނގަޅަށްބަލަހައްޓާށެވެ. ދީނީ ޤުރުއާނަށް ތިޔަބައިމީހުން ހިތުގައި ކަށަވަރު ކުރާށެވެ! ތިމަން ކަލާނގެ ނަފްސު އެކަށީގެން ހިފެހެއްޓުނުމުގައިވާ ފަރާތް ގަދަފަދަ ކަނޑުވިޔާ ޖަމަލަށް ދުވާގެންދާ ދިއުމަށްވުރެ ދަސްކޮށްފައިވާ ޤުރުއާން ހިނގާދިޔުމުގެން ގާތްވެ އަވަހެވެ".

صحيح البخاري حديث ނަންބަރު 5032 [25]

صحيح البخاري حديث ނަންބަރު 5033 [26]

ބަނދަރުތަކާވާ ޖަމަޢަތް ދުވެލިން ދާއިރު އޮޅޭ ސަރަޙައްދާ އެއްޗެ ބަނދުކުރާ

ފަރުވާކުރުމުންނެވެ. ހަމަ މި މުދުތަށް ޤުރުއާން ހިފުމަށް ދަސްކޮށްދިނުމަކީ އެ

ޤުރުއާން ހަނދާންކޮށްދިނުމާއި އެކަމަށް ފަރުވާ ނުބެލުމުގެ ކުރުމެވެ.

ކުޑަކުދިންނަށް ކިޔިކީ ޤުރުއާން ދަސްކޮށްދެވޭނީ ކިހިނެއް؟

އިންސާނާގެ އުމުރުގެ އެންމެ ކުރީ ކޮޅަކީ އުމުރުގެ ޒަމާނެއް ހާއްސަ

ދުވަސްވަރުކަމެވެ. އެއީ އިންސާނާގެ މުޅި ޙަޔާތް ހެދުނުކަން ބިނާވާނެ ހަނދު

އުނގެނުމުގެ މަދުރަސާއެވެ. އަދި އިންސާނާގެ ސިކުނޑިއާއި ބައްޓަންކުރުމާއި،

އަޚްލާޤް މުސްތަޤްބަލަށް ކުރިއެރުމާއި ކަމުގެ ތަރުބިއްޔަތު ކުރުމާއި ބިނާވާ

ދުވަސްވަރެވެ. އުމުރުގެ ކުރީ ކޮޅުގައި ހާއްސަކޮށް ފަހަރުތަކުގެ ކަންކަމުގެ ތެރޭގައި

އެންމެނަށް ކަންކަން ހިފުނެވެ.

1- ކުޑަކުދިން އުމުރުގެ ފަހަރެއްގައި ހިނގާ އެއްޗެއް ހަދައި ބަލާހިތުން

2- ޚަރަކާތްތެރިވުމާއި ކުޅިވަރު ކުޅުމުގައި އާދަޔާ ހިލާފަށް މަޝްޤޫލުވުން

3- ބޭނުން ވިހުމުގެ އިޙްސާސްތަށް ދަށުން ކަންކަން ކުރުމަން ނުކުރުމާއި،

އަމިއްލަވެރިކަން އިސްކުރުން

4- ދަސްކުރުމުގެ ބާރު ގަދަވުމާއި، ހަނދާންކުރުން މަދުވުން

ޤުރުއާން ދަސްކޮށްދިނުން ފެށުން

ކުޑަކުދިންނަށް ޤުރުއާން ދަސްކޮށްދިނުމަށް ކުރިއަށްދާއިރު ގެއްލެވެ. އެންމެ ފުރަތަމަ

ސޫރަތްތައް ކިޔަވަން ފެށުމުގެ އިސްލާމީ މަސްއަލަތަކުން ބާރުކުރާން އެންމެ

ކުރު ސޫރަތްތަކެވެ. ސަބަބަކީ އެ ސޫރަތްތައް ދަސްކުރަން ފަސޭހަވުމެވެ. ކިޔަވައިالله

ރުއްސުންތެރެއްވި އިބްނު އަބްބާސްގެ ހަބައިން ރިވާވެފައިވެއެވެ. ސަލާމަތި ސަލާމަތްތެރެއްވި އިލްމު އެކަކުގެ ފުރާނަ ސަލާމަތުގެ ވަޒީފާތަކުގެ، އަހަރެންގެ އުމުރަށް ދިހަ އަހަރެވެ. އެއިރު އަހަރެން ޤުރުއާނުން އަލްމުފައްޞަލު ކިޔަވައިފީމެވެ. (އަލްމުފައްޞަލު ނަމަކަ އަލްމުފަޞްޞަލް ސޫރަތް ހުރާއި ސޫރަތުއްނާސް އާ ދެމެދުގައިވާ ސޫރަތްތަކެވެ.) އިބްނު އަބްބާސްގެ ބަސްފުޅުން އެނގޭގޮތުގައި ކުޑަކުދިންނަށް ކުރު ސޫރަތްތަކުން ފެށިގެން ދަސްކޮށްދިނުމެވެ. މިއީ މިއަދުގެ ދުނިޔޭގެ ފެންވަރުގައި ހާދަ ސަރުކާރުތަކުގައި ބޭނުންކުރެވޭ ގޮތެވެ.

ދަސްކުރުވާން ގޮތް

ކުޑަކުދިންގެ ކުދިންނަށް ޤުރުއާން ދަސްކޮށްދިނުމުގައި އެންމެ މުހިއްމުކަމަކީ، އެކުދިން ހިތްވަރުދީ ފެށިގަތުމަށް ހާސިލުވާ ގޮތަށް ކަމުގައި ވެއެވެ. ސަބަބަކީ އެކުދިން އަމިއްލައަށް ބަލައިގެން ކިޔަވާން ދަސްކުރުމަކީ، އެކި ފަރާތްތަކުގެ ކުރިއަށްދާ ދަސްކުރުމުގެ އިމްތިޙާނެވެ. މިގޮތުން ދަސްކުރުމުގައި އެންމެ ކަންތައްތަކަށް ސަމާލުވާށެވެ.

1- ކުޑަކުއްޖާގެ ސަމާލުކަން ހަމައެކަނި ޤުރުއާން ކިޔެވުމަށް ބައްޓަންކުރަ ބަހައްޓަ އިސްތިޤާމަތުގައި ހުރުމެވެ.

2- ކުއްޖާއަށް ފަސޭހަ ވަގުތެއް އިސްތިޤާމަތުގައި ހުރުމެވެ. ސުކޫލު ނިންމުމަށްފަހު ނުވަތަ ކުޅިވަރުކުޅެފައިވާ ވަގުތު ނުވަތަ ހޭލުމުގެ ނިދާ ވަގުތުވަރު ވަގުތުތަކަކީ ޤުރުއާން ދަސްކޮށްދިނުމަށް އެކަށޭނަ ވަގުތުތަކެއް ނޫނެވެ.

3- ކިޔަވައިދޭ މީހާގައި ރަނގަޅަށް އަޚްލާޤު އަދަބުގެ ތަޤްވާތެރި މަޢާނަ ޤުރުއާން ކިޔަވަން ދަސްކަރަ މީހެއްކަން ކަށަވަރުކުރުމެވެ.

4- ކިޔައިދޭ މީހާއަކީ ކުއްޖާ ލޯބިވާ އާދަތް ތަކުރާރުކުރަން ކިޔުއްވާނެވެ.

5- އެއަށްފަހު ކުއްޖާ އަމިއްލައަށް އެ އާޔަތް ތަކުރާރުކޮށް ކިޔުއްވާށެވެ.

6- ކިޔަވާއިރު ކުށްޖެހޭނަމަ، ކުއްޖާ އަމިއްލައަށް ރަނގަޅުކުރުމަށް ފުރުޞަތު ދޭށެވެ. އަމިއްލައަށް ރަނގަޅު ނުކުރެވޭނަމަ ކުއްޖާއަށް އެހީތެރިވެދޭށެވެ.

7- ކުއްޖާއަށް ދަސްކޮށްދިނުމަށް ޤުރުއާނުން ކުއްޖާއާ އެކަށީގެން މިންވަރެއް ކަނޑައަޅާށެވެ.

8- ދަސްކޮށްދިނުމަށް އެކަށައެޅި މިންވަރު ދަސްވުމުން ގުޅޭ އެހެން ބައެއް ދަސްކޮށްދިނުމަށް ނުފަށާށެވެ.

9- ކުއްޖާ ދަސްކޮށް ނިމުމުން ދަސްކުރި ބައި ރަނގަޅަށް އަޑުއަހާށެވެ.

10- ކުއްޖާގެ ސަލާމަތުކަން ގެއްލޭހާލަތުން ހީވާނަމަ އިތުރަށް ދަސްކުރުވުމަށް ބާރު ނުލާށެވެ. އަދި އެ ސަލާމަތުކަން ހޯދުމަށް މަސައްކަތްކުރާށެވެ.

އަބަދުވެސް ތަރުހީބު ދޭށެވެ.

ކުޑަކުދިންނަކީ އަވަހަށް ކަންކަމާމެދު ފާހިވާ ބައެކެވެ. މިކަމުގެ ސަބަބުން ޤުރުއާން ދަސްކޮށްދިނުމުގައި ކަމަކީ އެގޮތް ޖާބުގައި އެނދުރުތުވެސް ކަމުކެވެ. ޤުރުއާން ދަސްކޮށްދޭއިރު އަބަދުވެސް ކުއްޖާއަށް ތަރުހީބުދޭށެވެ. ކުއްޖާއަށް ވިސްނާފައިވާން ޤުރުއާން ދަސްކުރުމުން ލިބޭނެ ފައިދާތައް ބަޔާންކޮށްދީ ތަރުހީބު ދިނުމުގެ ގޮތުން ދަސްކުރާ ކުއްޖާގެ ސިފަތަކަށް ނުވަތަ ސަވާބާއަކަން އިނާމެއް ދެވިދާނެއެވެ. އަދި ކުއްޖާ ބުނުނުވާ ވަކިކަމެއް ކުރެވިދާނެއެވެ.

ކީރިތި ޤުރުއާން ނާޒިލްވުމުގެ ޙިކުމަތް

ކީރިތި ޤުރުއާނަކީ މާތްالله އެކަލާނގެ ނަބިއްޔާއަށް ބާވައިލެއްވި، އެއްފަހަރާ ނާޒިލްވުމަކަށް ނޫން ގޮތުގައި ތަދުރީޖުގައި ފޮނުއްވި ފޮތެކެވެ. ކީރިތި ޤުރުއާން ނާޒިލްވާން ފަށައިގެން ތޭވީސް އަހަރު ވަންދެން ކީރިތިالله ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ.

(وَقُرْآنًا فَرَقْنَاهُ لِتَقْرَأَهُ عَلَى النَّاسِ عَلَىٰ مُكْثٍ وَنَزَّلْنَاهُ تَنزِيلًا)[27]

މާނައީ: "އަދި ކަލޭގެފާނު މީސްތަކުންނަށް (ވަސްވާސްނުކޮށް) ލަސްލަހުން ކިޔަވައި ދެއްވުމަށްޓަކައި، ފަރަޤުކޮށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެ قرآن ބާވައިލެއްވީމެވެ. އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެ قرآن އެކިފަހަރުމަތިން ބާވައިލެއްވީމެވެ".

މިގޮތުގައި އާޔަތުން އެނގޭގޮތުގައި ކީރިތި ޤުރުއާން ނާޒިލްވެފައިނުވަނީ އެ ޤުރުއާނާއި ވަސްނުވުން، އޭރުން މީހުންނަށް ވަސްވާސް ގެނެވެ. ހަމައެކަނި އެ ޤުރުއާން ހަތްދުވަހުގައި ނާޒިލްވާ، ޤުރުއާނުގައިވާ ޙުކުމްތައްވެސް ޙަމަލު ގޮތުން ނާޒިލްވެ، ނަބިއްޔާއަށް ކަނޑައެޅިގެން ޙަމަލު ގޮތުން ނަބިއްޔާއަށް ގޮތުގައެވެ. މިކަން ޙަސަނަވި ޙަދީޘުން އެނގެއެވެ.

عَنْ عَائِشَةَ ، رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا ، قَالَتْ : ذُكِرَ لَهَا أَنَّ أُنَاسًا يَقْرَءُونَ الْقُرْآنَ فِي اللَّيْلَةِ مَرَّةً أَوْ مَرَّتَيْنِ ، فَقَالَتْ : " أُولَئِكَ قَرَءُوا وَلَمْ يَقْرَءُوا ، كُنْتُ أَقُومُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَيْلَةَ التَّمَامِ ، فَكَانَ يَقْرَأُ سُورَةَ الْبَقَرَةِ ، وَآلَ عِمْرَانَ ، وَالنِّسَاءَ ، فَلا يَمُرُّ بِآيَةٍ فِيهَا تَخْوِيفٌ إِلا دَعَا اللَّهَ وَاسْتَعَاذَهُ ، وَلا يَمُرُّ بِآيَةٍ فِيهَا اسْتِبْشَارٌ إِلا دَعَا اللَّهَ وَرَغِبَ إِلَيْهِ "[28]

މާނައީ: "ޢާއިޝާ الله ޢަންހާއާއި ގުޅިގެން ރިވާކުރެވިފައިވެއެވެ. ބައެއް މީހުން ރޭގަނޑެއްގައި ޤުރުއާން އެއްފަހަރު ނުވަތަ ދެފަހަރު ޤުރުއާން ކިޔަވާކަމުގައި ދަންނަވާލުމުން ދެންނެވިއެވެ. އެމީހުން ޤުރުއާން ކިޔެވިއަސް ޤުރުއާން ނުކިޔަވައެވެ. ވީމާ ތިމަން ކަލަނާ ސަލަވާތުގައި ބަޔަކާ ހަމައިން އެކަލޭގެފާނާ އެކުގައި ރޭގަނޑު ހަމަޔަށް ނަމާދަށް ހުންނަމެވެ. ފަހެ އެކަލޭގެފާނު ބަޤަރާ ސޫރަތާއި، އާލު ޢިމްރާން ސޫރަތާއި ނިސާއު ސޫރަތް ކިޔަވައި ވަޑައިގަތެވެ. އެގޮތުން ކިޔަވާ ވަޑައިގަތުމުގައި، ބިރުވެރިކަމުގެ އާޔަތެއް ކިޔަވައި ވަޑައިގަންނަވަނީ، އެކަލޭގެފާނު ސަލާމަތްވުމަށް ދުޢާ ނުކުރައްވާ އާޔަތެއް ކިޔަވައި ވަޑައިގެންނެވެ. އަދި އުފާވެރިކަމުގެ އާޔަތެއް ކިޔަވައި ވަޑައިގަންނަވަނީ، އެ ކަލަކާ އެދިލެއްވި އެކަލޭ ދުޢާނުކުރައްވާ އާޔަތެއް ކިޔަވައި ވަޑައިނުގަތެވެ."

އެނގުން ބަޔަކީ ހިތްވަރުގައި ވެއެވެ. ޢާއިޝާالله ޢަންހާއާއި ސަލާމާގެ ނަބިއްޔާ ރަމަޟާނައެވެ. އެކަމަނާ ސަލާމާއި ބަޤަރާސޫރަތާއި އިތުރު އެކަލޭގެފާނު ޢާއިޝާ ރަޟިޔަﷲ ކިޔަވާލެއްވި ގޮތް ސިފަކޮށްދެއްވާފައި ވަޑައިގަތެވެ. އެކަލޭގެ ކިޔަވާލެއްވި ކަންތައް އެކަލޭގެ ފަހެ ހުރިގޮތް އެނގެއެވެ.

---

28 رواه أحمد

ތިރީގައިމިވަނީ ކީރިތި ޤުރުއާން ކިޔެވުމުގެ ބައެއް އަދަބުތަކެވެ.

1- ޠާހިރުކަންމަތީ ހުރުން. ކީރިތި ޤުރުއާން ކިޔަވަންވާނީ ޠާހިރުކަންމަތީ ހުރެއެވެ. ކީރިތިالله ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ. (لَّا يَمَسُّهُ إِلَّا الْمُطَهَّرُونَ)

މާނައީ: "طاهر ވެގެންވާ މީހުން ފިޔަވައި، އެ ފޮތުގައި ނުޖެހޭނެއެވެ".

2- ވުޟޫވެގެން ކިޔެވުން

3- ސިވާކުން ދަތް އަދި އަނގަ ސާފުކޮށްލުމަށްފަހު ކިޔުން

4- ކިޔަވަން ފެށުމުގެ ކުރިން އަޢޫޛު ކިޔުން

5- ސޫރަތްތަކުގެ ކުރީގައި ބިސްމިއްލާ ކިޔުން

6- ކިޔުން ރަނގަޅަށް އަޑުނަގައިގެން ކިޔުން

7- ރަޙުމަތުގެ އާޔަތް ކިޔަވައިފިނަމަ، އެކަމެއް ދެއްވާތޯ އަދި އަޛާބުގެ އާޔަތް ކިޔަވައިފިނަމަ އެކަމުން ސަލާމަތް ވުމަށް ދުޢާކުރުން

8- ކިޔާ މުސްޙަފު ބޯހަމަތީގައި ނުބެހެއްޓުމާއި، އަދަބުވެރިކަމާއެކު މުސްޙަފު ގެންގުޅުން

އުމުރުން ދިހަ އަހަރުގައި ޤުރުއާން ހިތުން ދަސްކުރި ކުއްޖެއް

އެކުއްޖާއަކީ މިހާރު އުމުރުން ތިރީސްއަހަރުގެ ޒުވާނެކެވެ. އޭނާ ޤުރުއާން ހިތުން ދަސްކުރީ އުމުރުން އެންމެ ދިހަ އަހަރުގައެވެ. ހަ އުމުރުގައި ޤުރުއާން ދަސްކުރުމުގައި އޭނާއަށް އެހީތެރިވެދިނީ އޭނާގެ ބައްޕައެވެ.

ޤުރުއާން ހިތުން ދަސްކުރި ކުއްޖާގެ ބައްޕަ އަމަލުކުރި ގޮތަކީ މިއެވެ. އެ ކުއްޖާގެ އުމުރުން އެންމެ ހަތަރު އަހަރުގައި ޖަމާޢަތުގައި ނަމާދުކުރުމަށް އެކުއްޖާ ގޮވައިގެން އެކުއްޖާގެ ބައްޕަ މިސްކިތަށް ބަރާބަރަށް ދެއެވެ. މިގޮތަށް މިސްކިތަށް ދިއުމުގައި އަޑުގަދަކޮށް އިމާމު މީހާ ކިޔަވާ ނަމާދުތަކުން އެނބުރި ގެއަށް އައުމަށްފަހު، އިމާމުމީހާ ކިޔަވާ ސޫރަތްތައް އެކުއްޖާއަށް ކިޔައިދީ އެ ކުއްޖާ ލައްވާ ކިޔެއްވުމަށް މަސައްކަތްކުރެއެވެ. މިގޮތަށް އެކުއްޖާއަށް ދަސްކުރެވުނު އެންމެ ފުރަތަމަ މަސައްކަތްކުރީ އެންމެ ކުރު ސޫރަތްތައް ކަމުގައިވާ سورة الإخلاص، سورة الفلق، سورة الناس ފަދަ ސޫރަތްތަކެވެ. މިގޮތަށް އުމުރުން ހަ އަހަރުވުމާ ހަމައަށް ކުރި މަސައްކަތުން ޤުރުއާނުގެ ދިހަ ޖުޒު އެ ކުއްޖާ ހިތުން ދަސްކުރިއެވެ.

އުމުރުން ހަ އަހަރުވުމާއިރު، ޤުރުއާން ހިތުން ދަސްކުރުމުގެކަމާއި ގާރީއެއްގެ ގޮތުން އެކުއްޖާ ފެނިގެއެވެ. މި ގޮތުން ކުރި މަސައްކަތުގެ ނަތީޖާއެއްގެ ގޮތުން، އުމުރުން އަށްއަހަރު ފުރުނުއިރު، މުޅި މުސްޙަފު ފަރިތަކާއެއްކޮށް ބަލައިގެން ކިޔަވައި އުމުރުން ދިހަ އަހަރު ފުރުން އިރު ޤަރީބު ﷲގެ އިރާދަފުޅާއެކު މުޅި ޤުރުއާން ހިތުން ދަސްކޮށް ނިންމިއެވެ.

މިހާރު އެކުއްޖާއަކީ، ޖަމާޢަތުގައި އިމާމުވެ ނަމާދުކުރާ މީހެކެވެ. ވަކިން ހާއްސަކޮށް ރަމަޟާން މަހު އިމާމުވެ ތަރާވީހް ނަމާދުކުރާ މީހެކެވެ.

މި ފޮތް ލިޔުމުގައި ބޭފުޅާއެވެ. މިބޭފުޅާގެ ކުއްލި ދަރިފުޅުގެ ތަރުބިއްޔަތުގައި ކީރިތި
اللهގެ ފޮތް ކިޔަވައިދީ، އެފޮތް ހިފުން ދަސްކޮށްދެއްވި އަވަހަށް މަސައްކަތްކުރެއްވިއެވެ.
އެއީ ދެ ދަރިންގެ ކާފަބޭފުޅާއެވެ.

ކޮންމެ ދުވަހަކު އާދައަށް ދަސްކުރަމުންގެންދެވުނު މުޅި ޤުރުއާން ހިފުން ދަސްކުރި މީހެއް

އޭނާއަކީ ކޮމްޕިއުޓަރު ބިޒްނަސްމަނެކެވެ. ކީރިތި ޤުރުއާން ހިފުން ދަސްކުރުމުގެ ދަތުރު ފެށީ އޭނާގެ އުމުރުން 39 އަހަރު ފުރުމުން ފަހުންނެވެ. ކީރިތި ޤުރުއާން ހިފުން ދަސްކުރުމުގެ ޝައުގުވެރިކަން އުފެދުނީ، ކީރިތި ޤުރުއާން ދަސްކޮށްދޭ ބަރަކާތައްކަން ދިނުމެވެ. (ބަރަކާތައްކީ މިސްކިތުތަކުގައި އިސްވެ މިހަކަ ހަދަމުން ދިޔަ އެކިއެކި އިދާރާތަކުގެ މުސްކުޅިން ކިޔަވާދީ ހަދާ ޖަމާޢަތެވެ.) ބަރަކާތައްކަން ދިނުމުގެ އެ ބަރަކާތުގެ ޝައުގުގެ ކިބައިން މި ތާރީ އެދުނު ދުވަހަކު އެންމެ އާދައިގެ ހިފުން ދަސްކުރުމުގެ ޝައުގަށް ކިޔައިދީގެން ކުރިއަށް ދިޔުމެވެ. މި ގޮތުން ޝައުގުގެ ކިބައިން އެދުމުން އެ ބަރަކާތުގައި ތިބި މީހުން އަޖައިބުވިއެވެ. ބައެއް މީހުން އޭނާއާ މުނާޖާތުކޮށް "ތި ގޮތަށް މުޅި ޤުރުއާން ހިފުން ދަސްކުރަން އުޅުނަކަ މުޅި ޤުރުއާން ދަސްކޮށް ނިންމާލެވޭނީ ކޮންއިރަކު އުމުރު ހަމަވެގެންނޭ" ބުނެ ހެދިއެވެ.

ކީރިތި ޤުރުއާން ދަސްކުރުމަށް ހުރި ޝައުގުވެރިކަން ބޮޑުކަމުން، މިހެން ކިޔައިދެމުން ބަލާލިކަމަށް ސަމާލުކަމެއް ނުދެއްވިއެވެ. އަދި އެ ބަރަކާތުގެ ޝައުގު

އެކަމަކު އެއްބަސްވެ އޭނާ އެ ހަރަކާތުގައި ބައިވެރިކުރެއްވިއެވެ. އޭނާ އެދުވަހުން ފެށިގެން ކޮންމެ ދުވަހަކު ކީރިތި ޤުރުއާނުން އާޔަތެއް ހިތުން ދަސްކޮށް ޞަޙާބީން ކިޔަވައިދީ ހަދައެވެ. ޞަޙާބީ އޭނާގެ ހިތްވަރުން ކުރެއް ފޮތްތަކުގައިލިޔެ އެކަން ކަށަވަރުކުރެއްވީ ހަދައެވެ.

ޤުރުއާން ހިތުން ދަސްކުރުމުން ދިރާ މީހާ އޭނާގެ ބޭނުމެވެ. ހަމަދުވަހު ކީރިތި اللّه އަންގެވެ. ކީރިތި ޤުރުއާނުން ދަސްކުރެއްވުމަކީ އަހުރެން ކަށަވަރުން ހަމަޖެހުނުކަމެވެ. އަދި ދުވަހަކު އާދަމަކަށްވުރެ ގިނައިން ހިތުން ދަސްކުރުމުގެ ބޮޑު އަހުރެންނަށް ލިބިފައިވެއެވެ. ނަމަވެސް، ދުވަހަކު އާދަމް ދަސްކުރުމުގައި އަހުރެން ދެއް ހުރިމެވެ.

ޤުރުއާން ހިތުން ދަސްކުރުމުން ދިރާ މީހާ ސަވާބުލިބުން ލޮ ކަންތައްތަކެއް ވެއެވެ. އެއީ ހަރަކާތެއް ގެއް ނުދެކި ކަންތަ ދުވަހަކު ބާސްފުޅުވެއެވެ. މިގޮތަށް މަސްތައް ފެއިތިވަމުން ގޮސް ކީރިތި ޤުރުއާނުގެ ފަހަތަކުގެ ސޫރަތްތަކާ ޖެހުނެވެ. އެ ސޫރަތްތަކާ އާދަތްތައް ކުރުވުމާއި، ފަސޭހަކަމާއި އެ ސޫރަތްތައް އަވަސް ވުމުގެ ދަސްކުރުމުގައި ދަސްކޮށް ނިންމާލިއެވެ. މިގޮތަކަސް ކީރިތި އެކަމާއި ހިތުން ދަސްކުރީއެވެ.

މި މީހާގެ ހިތުން ދަސްކުރުމުގައި އަޅުއްބުކުރެ ކަމަކާ، އޭނާ ހަރަކާތުގައި ބައިވެރިވީމާ، ކީރިތި ޤުރުއާން ހިތުން ދަސްކުރުމުން ދިރާ މީހުންނާއި، އޭނާއާ އެކުގައި ކީރިތި ޤުރުއާން ހިތުން ދަސްކުރަން ފެށި މީހުންނަށްވުރެ ކުރިން ކީރިތި ޤުރުއާން ހިތުން ދަސްކޮށް ނިންމާލިކަމެވެ. މިގޮތަށް ނިންމާލުމުގެ ސަބަބަކީ ބާރަބަރަށް ހަރަކާތެރި ވުމާއި ދުރުވެގަނެ ކުރި މަސައްކަތެވެ.

ޕިރިމި ޤުރުއާން ހިތުން ދަސްކޮށްފައިވާ މީހުންގެ ސަޙާބުބޭކަލުން...

އަހުރެން ހިތާ ހިތާ ހިނގައި އުޅުނުވެ. ޕިރިމި ﷲ އަހުރެންގެ އުމުރުގެ ކުރީކޮޅުގައި ޕިރިމި ޤުރުއާން ހިތުން ދަސްކުރެއްވުމުގެ ނަސޭހަތް ދެއްވިއެވެ. އަހުރެން ދަސްކުރި އެއްވެސް އާޔަތެއް އަހުރެން ހަނދާން ނުނެތެއެވެ. އަހުރެންގެ އުސްތާޛުންނާއި، އެކުވެރިންނާއި އަހުރެން ދަންނަ މީހުންގެ ތެރޭގައި އަހުރެންގެ ހިތުން ދަސްކުރުމުގެ ޤާބިލުކަން މަޝްހޫރުވެފައިވެއެވެ. ޕިރިމި ﷲ އަށް ޝުކުރު ހުއްޓެވެ.

ދަވަސްތަކެއް ފާއިތުވަމުންދިޔައެވެ. ދިރިއުޅުމުގެ ކަންކަން ހަމަޖެހިފައި ހުރި ގޮތުން މަސައްކަތްކުރުމަށްޓަކައި އެކި ގައުމުތަކަށް ދާންޖެހިއެވެ. މި ގޮތަށް ދެވޭ ދަތުރުތަކުގައި ކައިރީގައި އުޅުނު މަސައްކަތުގެ ފާހަގަކުރެވޭ އެކުވެރިންނެވެ. މަސައްކަތުގައި ނިންމާލަން ފަހަރުގައިވެސް ވަގުތުގައި ހަދާކުރެވުނީ އުމުރުންނާއި ކަމެވެ.

އަހުރެންގެ އެކުވެރިންގެ އިތުރުން ހުރިހާ ގޮތަކުން ފިހާރަތަކާ ކުޅުގައި އަހުރެން ވަރަށް ކަންބޮޑުވެއެވެ. އުމުރުން ނަސީހަތްތެރިވެސް ދެއްވެ. އުމުރުން ހުސްވަގުތު ތެރެ ޤުރުއާނާ ބެހުމާއި، އެކި ފޮތްފޮތް ތަރުތީބުން އަޑުއަހުމުގައި ހަދާކުރެވެ. އެކުވެރިންގެ އަމުރުތަކާ ބަދަލުގައި ނުވެ ކިޔައުން ދިފާއެވެ. އަދި އަހުރެންނަށްވެސް އުމުރުންނާ މެދުވެރިވުން ބައިވެރިވެވުނެވެ. ރޯދަމަހު ވަގުތުތަކުގައި ޤުރުއާން ބޮޑުމުގައި ހަދާކުރެވެ. ފަތިސް ނަމާދު ކުރުމަށްފަހު ކައިމާ، ހުނދުރު ހުނދުރާ މަސައްކަތް ފާހަގަކުރަން ހިނދުފަސް ނުހުރެން ކަހަލަވެއެވެ. މި ގޮތަށް މަހިން ބޭނުމަ ދަވަސް ނާހިއްސާ ފާއިތުވެއްޖެއެވެ.

މަސައްކަތުގެ ކޮންޓްރެކްޓް ހަމަވި، އަހުރެން އެނބުރި ގައުމަށް ދާންޖެހިއްޖެއެވެ. އެނބުރި އައުމަށްފަހު ނަމާދުކުރުމުން ދިއުމުގެ ތެރޭގައި ފާހަގަކުރުން ކަމަކީ،

ސޫރަތުލް ފާތިޙާގެ ފަހުގައި ހިފަން ބޭނުންވާ ސޫރަތުލައް ނިކުމެވޭނެއެވެ.
ކޮންމެ ފަސް ހިސާބަކުން ކުރުއާނުގެ އާޔަތްތަކަން ފުރުމުން އެހިސާބުން
ކުރުކުރުމަށް ފަށަމުން ނަމާދު ފިޔަވަމުކުރަން މަޤުބޫލުވާނެއެވެ. މި ގޮތަށް މިކަންތައް
ތަކުރާރުކުރުމުން ދެއެވެ. މި ހިސާބުން އަހަރެންގެ ނަފްސަށް ފާޑަކީއެވެ. އަހަރެންނަށް
ކިޔަވާ ފޮތުގާން ހިތުން ދަސްކުރުން މިހާ އުނދަގޫވެއެވެ. އަހަރެން ދަސްކުރި ކިޔެވި
ފޮތުގާން އަނގަބަހުން ވަކި އަހަރެންގެ ހިތުން ފިލާފައެވެ. އަހަރެންނަން ކަމުނުވެ.
ދިރާސާކުރުން ބަލާކުރަން ގަވާއިދު އިސްތިޢާރަން ދުރަކުވީއެވެ. އަދި އަހަރެންނަން
ކުރުވުން ދާފަތަކަން ކިޔަވާ الله ގެ ރަސޫލުޢަލައިން ފައިސާވުން އެދި ދުއާކުރީއެވެ.
އެއީވެސް އަހަރެންނާ ރަޙުމަތްކުރައްވާ އަލްލާހު އަހަރެންގެ ހިތުން ފާހަގަކުރި
އިސްތިޢާރާކުރީއެވެ. އަދި ތައުފީޤު ދަޢުވާއި މުޢުޖިޒާއި ފިލުމު ބަލުމުގައި
ހާދަނުކުރުން ދުވަސްތަކައް އެންމެ އަހަރެންގެ ރަޙްމަތް ނުގެނުމަން އަޅުމު
ކަނޑައެޅީއެވެ. އަދި ހިތުވަރުއަކު ކިޔަވާ ފޮތުގާން އަދުން މުޠާލިޢާކުރަން ފެށީއެވެ.
އަހަރެން ހަނދާންތެރި އިމާމު ޝާފިޢީގެ ފޮތުގެ އަންނަނިވި ޅެން ބައިތެވެ.

شَكَوْتُ إِلَى وَكِيعٍ سُوءَ حِفْظِي

ހިތު ދަސްކުރުމުގެ ބާރު ދެރަވެގެން އަހަރެން (ޝާފިޢީ) (އަހަރެންގެ އުސްތާދު)

ވަކީޢުގެ އަރިހުގައި ޝަކުވާކުރީމެވެ.

فَأَرْشَدَنِي إِلَى تَرْكِ المعَاصِي

(ވަކީޢު) އަހަރެންނަށް އިރުޝާދުދިނީ ފާފަތަކުން ދުރުހެލިވުމަށެވެ.

وَأَخْبَرَنِي بأَنَّ العِلْمَ نُورٌ

އަދި ބުންޏެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އިލްމަކީ ނޫރެކެވެ.

ونورُ الله لا يهدى لعاصي

އަދި ޝާފިޢީ ﷲ ޙަޟްރަތުގައި ފުރުޞަތު ނޫރެއް ނުދެއްވާނެކަމެވެ.

ވަރަބޮޑަށް ކުޑަކުދިން ނަމަވެސް ޝާފިޢީ ޤުރުއާން ހިތުން ދަސްކުރެއްވީއެވެ.

ވަރަށް ބޮޑު އަހަރުވެރިން، ޝާފިޢީ ޤުރުއާން ހިތުން ދަސްކުރެއްވުމަށް، ތަރި އުނދަގޫ
ކަމެއްކަމުގައި ދަކާއިރު، އެއްގޮތަކަށްވެސް ވަރަށް ބޮޑު ވާހަކަ ދައްކަން ނޫނޭ
މިހެން ޝާފިޢީ ޤުރުއާން ހިތުން ދަސްކުރެއްވީ، ޝާފިޢީ ޤުރުއާނަށް ހިތުން
ދަސްކުރުމަށް ފަސޭހަ ފަތިއްކަން އެނގޭ ސަބަބު ދަރުވާނަކީ.

މި ވަގުތު މި ތިބެނީ ކަޅޭ ކަލްޖެއްގެ ވާހަކައެވެ. އެކަލޭގެ އުމުރުން އަހަރު
15 އަހަރެވެ. އިރުޙު ބަޔަން އެކަލޭގެ މުޢާމަލާތުތަކަ، އެކަލޭގެއަށް ހުރިހާ
ކަމަކަށްވުރެވެ. އެއްކަލަ އެކަލޭގެއަށް އެ ބަޔާއި ނޫނެއްގެއެވެ. ނަމަވެސް، ޝާފިޢީ
ޤުރުއާނުގެ އެތައް މިތަނި ރިސާލަތުން ޝާއިރުން އެދުމާއެކު ވަރުބަދަލުއެގެ މަޤާމް
ވަރަބަރިގެން އަންނަ ސަރުދާރު ވަދައިން ވަސީލަތާއި ވަރީމަތާއެކު ޝާފިޢީ
ޤުރުއާން ޝާއިރުން ވަރަކެވެ. މި ގޮތަށް ޤުރުއާން ޝާއިރާއިރު ވަސީލަތްތަކާއި،
ތަޢުލީމުގެ ބަލަމުތާން ރައްކާތެރިވުމުގެ ސަބަބުން ހިވަނި އާދަ އެވަރުވެ އެރެ ބަޔާތި
އިރުބަނާ ތެރޭގައެވެ.

ޝާފިޢީ ﷲގެ ހުސްޖާހިރުވަންތަކަމާއެވެ! މުޅި އިންސާނިއްޔަތަށް ހިދާޔަތްގެ ގޮތުގައި
ބާވައިލެއްވިއްޖާ މި ޤުރުއާން ހިތުން ދަސްކުރަން މަސައްކަތްކުރާ ހަމަކާނުމު
މިހާރުގެ މި ޤުރުއާން ވަސީލަތްތަކާއި ދަސްކުރެވުނެވެ.

ޖޯކަރެއްގެ ކަހުދު

ބައި މީހުންގެ ތެރެއިން ހާދިސާ ޖޯކަރެއްގައި ހިރިތި ދުލާވާން ހިކަވާ މީހުންނާއި، އެހެން މީހުންނާ ހުނަރު ތަފާތު ތަކާއި ކަމުގައި އަންހިލި ތަފާތުތަށް ޖޯކަރުން ފާހަގަކުރެވެ.

- ނަފްސާނީ ގޮތުން ދުޝްމަނުވުން
- ހާސްވުމާއި ކަންބޮޑުވުން ދުރުހެލިވުން
- ހިތްހަމަޖެހުން ބޮޑުވުން
- ފަހަކަ ދެއްކުމާއި ބަސްމަނުނުތްޕެކުމަކަށް ފަސްހަތުން
- ހަނދާންނެތުން ދުރުވުމާއި، ކަންކަން ހަނދާންކުރުމުގެ ބާރު ގަދަވުން
- ނާރުތަކަކަށް ބޮޑުތަދު މަދުވުން

މިކަން ކަމުން އެނގިގެން ދަނީ ހިރިތި الله ގެ އަންނަނިވި ބަސްފުޅުގެ ތެދުކަމެވެ.

فَمَنِ اتَّبَعَ هُدَايَ فَلَا يَضِلُّ وَلَا يَشْقَىٰ

މާނައީ: "ދެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހިދާޔަތް تبع ވެއްޖެމީހާ (ދަންނާށެވެ!) ފަހެ، އެމީހަކު މަގު ފުރެދިގެންނެއް ނުދާނެއެވެ. އަދި އާޚިރަތުގައިވެސް ނުބައިވެރިއަކަށް ނުވާނެއެވެ".

ޝިރީ ޤުރްއާނާބެހޭ ސަވުދަޖު

މިނިސްޓްރީ އޮފް އިސްލާމިކް އެފެއާޒް